Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Právo

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Dokazování v trestním řízení ve světle teorie plodů z otráveného stromu

Zdeněk Šulc

2014/2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Dokazování v trestním řízení ve světle teorie plodů z otráveného stromu* zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

…….....

Tímto bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce prof. JUDr. Jaroslavu Fenykovi, Ph.D., DSc., Univ. Priv. Prof. za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při sepisování této diplomové práce. Rovněž děkuji svým rodičům a všem svým blízkým za jejich podporu a trpělivost, kterou mi prokázali nejen při sepisování této práce, ale v průběhu celého mého studia.

Abstrakt

Diplomová práce se věnuje dokazování v trestním řízení ve světle teorie plodů z otráveného stromu. První kapitola pojednává o dokazování jako celku s důrazem na přípravné řízení. Další část textu se věnuje teoretickému výkladu teorie plodů z otráveného stromu, který je dále rozebrán v krátkém historickém exkurzu o jejím vývoji v USA a Německu. Třetí a hlavní část práce se zabývá praktickým dopadem zkoumané teorie na trestní řízení. Nejprve je v ni rozebírána právní úprava této doktríny v ČR a následně aplikace této doktríny na jednotlivé důkazní prostředky v trestním řízení.

Cílem práce je podat komplexní a reálný pohled na to, jakým způsobem se orgány činné v trestním řízení staví k teorii plodů z otráveného stromu. V závěru práce jsou uvedeny úvahy *de lege ferenda* k dané problematice.

Klíčová slova

trestní řízení, důkaz, dokazování, nezákonný důkaz, nepřípustný důkaz, absolutně neúčinný důkaz, relativně neúčinný důkaz, princip proporcionality, teorie plodů otráveného stromu

Abstract

The master thesis is concerned with an argumentation in a criminal proceeding in the light of the fruit of the poisonous tree doctrine. The first chapter deals with the argumentation as a whole with an emphasis on a preparatory procedure. Next part of the text discusses a theoretical explanation of the fruit of the poisonous tree doctrine, which is examined further in a short historical discursion about its development in the USA and Germany. The third and the most important part of the thesis discusses the practical impact of the analysed doctrine on a particular type of evidence in a criminal proceeding. At first, the legislation of this doctrine in the Czech republic is examined, than the application of this doctrine in a criminal proceeding is analysed.

The aim of this thesis is to introduce a complex and real perspective on what is the standpoint of enforcement authorities in criminal proceedings toward the fruit of the poisonous tree doctrine. In the conclusion there are listed ideas de lege ferenda on the issue.

Key words

criminal proceeding, evidence, evidence proceeding, unlawful evidence, inadmissible evidence, absolutely ineffective evidence, relatively ineffective evidence, fruit of the poisonous tree doctrine

Obsah

1. Úvod 7

2. Dokazování 9

2.1 Základní pojmy 10

2.2 Zásady dokazování v trestním řízení 11

2.2.1 Presumpce neviny 12

2.2.2 Zásada vyhledávací 13

2.2.3 Zásada volného hodnocení důkazů 15

2.2.4 Zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností 15

2.3 Rozdělení důkazů 16

2.4 Dokazování v jednotlivých stádiích trestního řízení 17

2.4.1 Přípravné řízení 19

2.4.2 Dokazování v řízení před soudem 26

2.5 Hodnocení a kvalita důkazu 29

2.5.1 Přípustnost/nepřípustnost důkazu 30

2.5.2 Relativně a absolutně neúčinné důkazy 31

3. Teorie plodů z otráveného strmua 33

3.1 Teorie plodů z otráveného stromu v USA 33

3.2 Teorie plodů z otráveného stromu v Německém trestním právu 37

3.3 Teorie plodů z otráveného stromu v českém trestním právu 39

4. Aplikační praxe Teorie plodů z otráveného stromu v ČR 42

4.1 Obviněný a jeho práva, výslech obviněného 42

4.2 Osoba svědka a jeho výpověď 50

4.3 Znalci a znalecké posudky 54

4.4 Rekognice 58

4.5 Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor 65

4.6 Odposlech a záznam z telekomunikačního provozu 70

5. Úvahy de lege ferenda 72

6. Závěr 74

Seznam použité literatury: 76

Knižní publikace: 77

Právní předpisy: 78

Judikatura: 79

Časopisné články a internetové zdroje: 82

Zadání diplomové práce 84

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá dokazováním v průběhu jednotlivých částí trestního řízení ve světle teorie plodů z otráveného stromu (*Theory of fruits of poisoned tree*). Co se týká samotného dokazování v trestním řízení, potažmo jednotlivých jeho částí, pak na toto téma již bylo napsáno mnoho publikací[1], řada diplomových a jiných prací. Nicméně právě v kontextu s teorií plodů z otráveného stromu takových děl, ve vztahu k českému právnímu prostředí, není mnoho.

Dokazování je nedílnou součástí trestního řízení. Dalo by se s jistotou říci, že bez dokazování a jeho podrobné právní úpravy by nemohly orgány činné v trestním řízení (dále jen "**OČTŘ**") vůbec vykonávat svoji činnost v souladu se zákony. Povinnost zjistit v trestním řízení skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, jakožto jeden z principů trestního řízení, stojí právě na procesu získávání důkazů. Jelikož odsuzující rozsudek nemůže být vynesen, pokud existují důvodné pochybnosti o jeho správnosti a pouze v případě, že nelze dané rozhodnutí přesvědčivě odůvodnit důkazy, provedenými v souladu se zákonem nebo s ustálenou judikaturou.

Cílem práce je získat ucelený přehled o tom, jak české soudy nahlížejí na důkazy získané na hraně či za hranou zákona a o jejich účinnosti a použitelnosti v trestním řízení. Za tímto účelem je zprvu nezbytné se zabývat dokazováním jako celkem. S uvedením a vysvětlením základních pojmů, zaměřím se na základní zásady dokazování. V souladu se zadáním diplomové práce bude u příslušných zásad trestního řízení provedeno srovnání s jinými druhy procesů, zejména s civilním řízením. Důraz bude kladen především na přípravné řízení, které velice úzce souvisí právě s procesem získávání, opatřování a zajištění důkazů.

Druhá kapitola se zabývá samotnou teorií plodů z otráveného stromu a jejím historickým vývojem. V této kapitole bych rád porovnal rozdíly v pojetí této teorie v právních systémech Spojených států amerických, jakožto země kde tato doktrína vznikla, v porovnání s kontinentálním systémem Německé spolkové republiky a České republiky. Na podrobnější popis vlivu této teorie na právní praxi v posledním zmíněném právním prostředí se bude věnovat další kapitola a to pouze v obecné rovině, jelikož její bližší zkoumání a aplikace bude uvedena v nadcházející kapitole a to u konkrétních situací v českém trestním právu.

[1] např. FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 392 s. ISBN 978-80-210-7687-7.

Výjimkou budou další právními systémy, jako např. islámské právo šaría, o kterém se v této práci nebudu zmiňovat a to z toho důvodu, že tento právní řád nepovažuji za toliko provázaný s naším právním řádem a zkoumanou doktrínou. Navíc je velice silně ovlivněn náboženstvím, což v podmínkách této práce považuji za dostatečně důležitý důvod, aby takové porovnání nebylo relevantní.

Cílem této části je ukázat na judikatuře států z prostředí angloamerického práva a práva kontinentálního vývoj pohledu soudů na účinnost a přípustnost důkazů získaných v rozporu se zákonem. Toto téma považuji za důležitou oblast, o které se dle mého názoru velice málo píše, protože vývoj nejenom pohledu českého ústavního soudu na teorii plodů z otráveného stromu procházel a stále prochází významnými proměnami. Vývoj byl z počátku spojen se striktním zákazem využití takto vadných důkazů v trestním řízení, který se postupem času formoval a utvářel ve světle soudní rozhodovací praxe. Což mělo za následek částečné povolení takovýchto důkazů pro účely trestního řízení za splnění jistých specifických podmínek.

Ve třetí kapitole, která bude těžištěm této práce, provedu analýzu jednotlivých důkazních prostředků, s uvedením příkladových situací k jednotlivým vadám důkazu, ve vztahu k doktríně plodů z otráveného stromu. Spojené s platnou judikaturou českých soudů ve vztahu k těmto situacím. Spolu s teoretickým rozborem jednotlivých důkazních prostředků úzce souvisí práce OČTŘ, protože na kvalitě této práce poté stojí hodnocení důkazů ve vztahu k jejich zákonnosti a přípustnosti v trestním řízení. Vzhledem k autorově praxi u Policie ČR bude také uvedeno, jaký pohled a přístup mají policisté, kteří jsou právě oním konkrétním orgánem, v soustavě OČTŘ, který opatřuje největší množství důkazních prostředků. A jako takový orgán, má také největší odpovědnost ve způsobu, jakým tyto důkazy obstarává a zajišťuje.

Závěry z takto uvedeného demonstrativního výčtu poté budou aplikovány na úvahy *de lege ferenda*, směřující k názoru autora na aktuální právní úpravu týkající se právě neúčinnosti a nezákonnosti důkazů.

2. Dokazování

„Dokazování je vedle rozhodování nejdůležitější procesní činnost OČTŘ, protože umožňuje zjistit skutkový základ pro jejich rozhodování a pro jejich postup tak, aby mohl být splněn účel trestního řízení.“[2]

V průběhu trestního řízení je dle dikce zákona č. 141/1961. Sb. o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (dále jen “**trestní řád**“) nutné dokazovat zejména: zda se skutek, v němž je spatřován trestní čin, stal, zda tento skutek spáchal obviněný, podstatné okolnosti mající vliv na posouzení povahy a závažnosti činu, s tím související osobní poměry pachatele, podstatné okolnosti umožňující stanovení následku, výše škody způsobené trestným činem bezdůvodné obohacení a okolnosti, které vedly k trestné činnosti nebo umožnily jeho spáchání.

Z tohoto zákonného výčtu je tedy jasné, že v průběhu procesu dokazování mají orgány činné v trestním řízení velice obtížný úkol. V případě, že zjistí, že byl spáchán čin, který je v českém právu považován za trestný, musí získat řadu důkazů a informací, aby mohlo dojít k usvědčení a případnému potrestání pachatele. Zde je nutné uvést, že proces dokazování neprobíhá pouze v řízení před soudem, ve kterém leží hlavní těžiště dokazování. S odkazem na to, že každý důkaz, který má být použit, musí být proveden zákonem stanoveným způsobem před soudem. Ale je nutné brát na zřetel i mezitímní rozhodnutí (např. zda státní zástupce podá obžalobu) nebo rozhodnutí vedlejší povahy (např. zda má být obviněný vzat do vazby).[3] Což jsou rozhodnutí, která v některých případech spadají do přípravného trestního řízení, kteréžto může vyústit právě k podání obžaloby k soudu.

V průběhu celého tohoto procesu je nutné brát na zřetel nejenom českou právní úpravu, podle které se OČTŘ musí řídit, ale je také nezbytné zohlednit mezinárodní smlouvy, které Česká Republika ratifikovala, a to z toho důvodu, že: „*vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního*

[2] MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 536 ISBN 9788071795728 s. 373

[3] Tamtéž, s. 374

řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“[4]

Z pohledu mezinárodního práva je v oblasti dokazování významná a stěžejní Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen “**Úmluva**“). V této Úmluvě je ve vztahu k dokazování dle názoru autora nejdůležitější článek 6., v němž je zakotveno právo na spravedlivý proces a s ním pak související článek 3. zákaz mučení. Spolu s ratifikací Úmluvy se Česká republika také zavázala k respektování judikatury Evropského soudu pro lidská práva, což vyplývá z článku 32. a násl. Úmluvy. Co se týče výše zmiňovaného čl. 6 je vnímán ESLP proces za spravedlivý, pokud mají obě strany sporu rovné podmínky a možnosti do takovéhoto sporu zasahovat. Je jistě nezpochybnitelné, že takovýto spravedlivý proces obsahuje více důležitých prvků, od nestranného a nezávislého soudu až po právo na obhájce atd., nicméně toto není hlavní součástí této diplomové práce. Uvedeno je to zde jen velice okrajově právě z toho důvodu, že je nutné brát ohledy nejenom na vnitrostátní právní úpravu a soustavu soudů, ale také na mezinárodní úpravu a soudy. Je také potřebné poukázat na to, že řada otázek z mezinárodních smluv byla již implementována do českého právního řádu a tudíž např. i právo na spravedlivý proces je zahrnuto v hlavě páté Listiny základních právo a svobod (dále jen “**Listiny**“) a také hlavě čtvrté Ústavy ČR.

2.1 Základní pojmy

Před samotným výkladem o dokazování a jeho jednotlivých fázích je důležité vymezit základní pojmy, které se dokazování týkají. Toto je významné i z toho důvodu, že se tyto pojmy často laickou veřejností používají v nesprávném kontextu a případně se stávají obecně pojmem jedním a tím samým.

Těmito pojmy jsou:

a) *Předmět důkazu* - rozumí se jím skutečnost či okolnost, která má být pomocí důkazů zjištěna a je důležitá pro průběh trestního řízení [5]

[4] čl. 10. Zákon č. 1/1993 Sb., ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

[5] CHMELÍK J. a kol. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního.* Praha: Linde a.s., 2007, 246 s. ISBN 978-80-7201-662-4 s. 158

b) *Pramen důkazu* - jedná se o zdroj informace, kterým mohou být buď osoby (např. svědek, poškozený, znalec) nebo věci (např. záznam z kamer, listina, fotografie), ze kterého čerpáme určitý poznatek sloužící k objasnění skutečnosti

c) *Důkazní prostředek-* je: *„procesní činnost OČTŘ za zákonem upravené součinnosti stran, která slouží ve smyslu tr. řádu k poznání skutkové okolnosti, jež má být zjištěna.“*[6] Za takovýto zákonný prostředek se považují zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny podle § 89 odst. 2 tr. řádu. Nicméně tento výčet není taxativní, jedná se pouze o výčet demonstrativní, a tudíž lze za důkazní prostředek považovat vše, co může přispět k objasnění věci. Důkazní prostředky mohou navrhovat a obstarávat nejenom OČTŘ, ale také osoby na řízení zúčastněné – viz hlava druhá tr. řádu.

d) *Důkaz* - jedná se již o konkrétní poznatek, který je získán pomocí důkazního prostředku o předmětu důkazu. Pouze o důkazy se OČTŘ mohou opírat ve svých tvrzeních, které jsou jediným zákonným podkladem pro rozhodování.

2.2 Zásady dokazování v trestním řízení

Každý systém práva je charakterizován specifickými zásadami, které se prolínají jednotlivými jeho odvětvími. Zásady je nutné chápat jako jakési stavební kameny, které je důležité v průběhu celého řízení respektovat a dodržovat, aby byla zachována zákonnost.

Trestní právo není tohoto výjimkou a jeho zásady tvoří jakési mantinely pro celé trestní řízení. Jednotlivé zásady spolu navzájem souvisejí a doplňují se. Porušení jedné z nich vyvolá vzápětí i porušení jiné zásady.[7] Jejich důležitost je vyjádřena již v § 2 tr. řádu, ze kterého pro účely dokazování jsou nejdůležitější tyto zásady:

a) Presumpce neviny
b) Zásada vyhledávací
c) Volné hodnocení důkazů
d) Zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností

[6] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 377

[7] CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Vybrané teoretické problémy československého socialistického trestní řízení.* Praha: Academia, 1984, s. 164, s. 38

Je nutné si uvědomit, že trestní řízení oproti jiným typům řízení (např. civilního - občanskoprávního) má jistá specifika a určité specifické zásady. Některé z těchto zásad jsou neoddělitelně součástí trestního řízení, ale v případě např. civilního (občanskoprávního) řízení stejné zásady neplatí a platí zásady opačné nebo jiným způsobem modifikované pro konkrétní účely těchto řízení. Plné porozumění smyslu a významu kterékoliv základní zásady řízení trestního není možné, aniž bychom brali v úvahu vztah jedné zásady k ostatním základním zásadám, platným v daném řízení. Je tedy nutné brát v úvahu uplatnění každé zásady v kontextu s ostatními zásadami.[8]

U výše uvedených zásad v případech, kdy autor považuje za nutné uvést zásadní rozdíly v typech řízení, bude uvedeno srovnání a porovnání rozdílů v rámci trestního řízení oproti řízení civilnímu právě za účelem potřeby rozlišení dokazování v trestním řízení oproti jiným typům procesů, zejména v civilním řízení.

2.2.1 Presumpce neviny

Tato zásada je zakotvena v § 2 odst. 2 tr. řádu a doslovně zní: „*Dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.*“[9]

S touto zásadou velice úzce souvisí princip *in dubio pro reo*, který znamená v pochybnost ve prospěch obviněného a je tedy velice úzce spjata s další zásadou a to zásadou zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností neboli materiální pravdy. Tato zásada je dle autorova mínění nejdůležitější zásadou v trestním řízení. Jedná se o zásadu, která zde existuje již od Starověkého Říma a jejíž význam je v českém právu zvýrazněn i v řadě judikátů Ústavního soudu České republiky. Např. z Nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 28. 6. 2012: „*Princip presumpce neviny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno. Existují-li přitom jakékoliv rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, resp. obžalovaného, ale naopak je nutno je vyložit v jeho prospěch…*“[10]

---

[8] ŽILA JOSEF, *Zásada vyhledávací v trestním řízení.* Academia Praha 1983 str. 21

[9] § 2 odst. 2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

[10] Usnesení NS ČR ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 8 Tdo 337/2013-27. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

Tato zásada klade vysoké nároky na jednotlivé OČTŘ, protože i přes subjektivní přesvědčení o případné vině se musí k obviněnému či obžalovanému přistupovat jako by byl nevinný[11], což znamená nestranně a nezaujatě. V některých případech je značně problematické tento postoj dodržet, protože v případě některých kauz, které jsou zpopularizovány prostřednictvím médií, zde existuje značný tlak na OČTŘ, aby v těchto případech postupovaly vůči osobám zúčastněných na věci, jako by již byly pravomocně shledány vinnými, a tudíž v rozporu se základní zásadou presumpce neviny. S tímto velice úzce souvisí požadavek, aby OČTŘ vyhledaly nejenom důkazy, které svědčí o vině, ale také důkazy, které svědčí o nevině obviněného. Zde se opět velice výrazně může projevit tlak veřejnosti právě prostřednictvím médií na to, aby byly vyhledávány především takové důkazy, svědčící o vině, neboť veřejnost prostřednictvím médií již "má jasno, kdo je oním pachatelem". V takovýchto případech je velice obtížné zachovat si nestranné postavení, které je na OČTŘ vyžadováno ze zákona.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že pouze po pravomocném odsuzujícím rozsudku může být na někoho pohlíženo jako na vinného ze spáchání určitého trestného činu a označovat tuto osobu jako pachatele.[12]

2.2.2 Zásada vyhledávací

V zásadě vyhledávací je promítnuta povinnost OČTŘ zjišťovat skutečnosti důležité pro trestní řízení a to ať už svědčí v neprospěch nebo v prospěch obviněného, i bez návrhu stran[13] za účelem zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí, což je zakotveno v § 2 odst. 5. tr. řádu. Je nutné též uvést, že zásada vyhledávací specifikuje a konkretizuje zásadu oficiality, které podléhá celému trestnímu řízení.

Tato zásada se rozdílně projevuje ve stádiu přípravného řízení oproti stádiu řízení před soudem. Před podáním obžaloby, a tedy ve stádiu přípravného řízení, se tato zásada plně projevuje činností OČTŘ a je převážně v rukou orgánů Policie ČR. V této fázi trestního řízení

---

[11] FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*, 3. akt. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, 275 s. ISBN 978-80-7418-160-3 s. 13

[12] ŠÁMAL, M. a kol. *Trestní řád Komentář.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0

[13] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 381

je povinností OČTŘ shromažďovat všechny důkazy, které slouží ke zjištění skutkového stavu, a to tedy jak důkazy v neprospěch obviněného, tak v jeho prospěch. Ve výsledku pak slouží jako podklady státním zástupcům pro rozhodování, zda bude či nebude podána obžaloba. Ve fázi trestního řízení, které již probíhá před soudem, se uplatní **zásada kontradiktornosti**, což se projeví v tom, že dokazování provádí zásadně strany řízení a soud toto provádění pouze řídí a usměrňuje. Z výše uvedeného by mohlo mylně vyplynout, že soud je pouze jakýmsi rozhodčím v trestním řízení, ale není tomu tak. Nejenom obě strany trestního řízení, ale i soud má právo si obstarávat důkazy (např. znalecký posudek), které budou sloužit k objasnění věci. Dalším projevem zásady kontradiktornosti je fakt, že strany sporu, a to jak obžaloba, tak obhajoba, mají zcela rovnoprávné postavení ve vztahu k dokazování. Mohou si tedy obstarávat a provádět důkazy, které budou sloužit k podpoře jejich tvrzení. Toto nicméně neznamená, že strana obhajoby musí prokazovat nevinu obžalovaného, má pouze právo se obhajovat a zúčastnit se aktivně provádění všech důkazů, vyjadřovat se k nim, předkládat vlastní důkazy atd. (např. § 180 odst. 3, § 214 tr. řádu). Pokud se tedy strana obhajoby rozhodne být pasivní ve věci, je zcela na OČTŘ, aby na základě jimi opatřených a provedených důkazů, byl prokázán skutečný skutkový stav. Jako projev této nestrannosti může být § 249 odst. 2 tr. řádu, ve kterém je uvedena možnost státního zástupce podat odvolání i ve prospěch obviněného v případě, že se soud dle názoru státního zástupce rozhodne v rozporu s provedenými důkazy v neprospěch obviněného.

Na zásadě vyhledávací se dá demonstrovat rozdílnost oproti jiným typům řízení. V případě řízení civilního se neprojevuje povinnost státních orgánů prokazovat skutečnosti v celém rozsahu, tzn. zásada vyhledávací, ale civilní řízení je prostoupeno zásadou projednací, což vyplývá z pojetí civilního procesu. Civilní proces je tedy: „*soukromou záležitostí stran a ve své podstatě technickým nástrojem, jehož pomocí lze disponovat soukromým subjektivním právem a v rámci soukromoprávní autonomie toto právo prosazovat.*“[14] Z tohoto tedy vyplývá postavení procesních stran, kde účastníci sami vnášejí do procesu jednotlivá skutková tvrzení a důkazy. A musejí tudíž být obezřetní se zacházení s těmito prostředky, protože je pouze na účastnících, zda unesou důkazní břemeno či nikoliv a tedy v čí prospěch soud rozhodne.

[14] MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 233, s. 73

2.2.3 Zásada volného hodnocení důkazů

OČTŘ ve vztahu k § 2 odst. 6 tr. řádu hodnotí všechny důkazy podle svého uvážení, co se míry důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti a důkazní síle jednotlivých důkazů týče. [15] Přitom tedy jsou OČTŘ vázány pouze zákonem (např. co se přípustnosti jednotlivých důkazních prostředků týče) a svým vlastním přesvědčením při hodnocení závažnosti, věrohodnosti a pravdivosti jednotlivých důkazů, ale také co se celkového souhrnu důkazů týče. Nicméně je potřebné uvést, že některé typy důkazů mají jistě větší sílu při dokazování než jiné. Jak již uvedl Marcus Tullius Cicero: „*Důkazy mají větší platnost než svědci*.“, z čehož vyplývá, že věrohodnost některých typů důkazů je nepochybně zpochybnitelná více než u jiných typů důkazů.

V případě jednotlivých důkazů je tedy nejprve nutné takovýto důkaz shledat zákonným, což znamená, že byl obstarán v souladu se zákonem. Pokud tomu tak není, mělo by dojít k tomu, že k takovémuto důkazu nebude přihlíženo. V případě, že důkaz byl pořízen v souladu se zákonem, je nutné zhodnotit jeho závažnost ve vztahu k věci a dále se hodnotí jeho pravdivost a věrohodnost, což je ovlivněno subjektivním pohledem jednotlivých OČTŘ. Pokud se tedy dojde k názoru, že příslušný důkaz se vztahuje k dané věci, je pravdivý a věrohodný, dojde k subjektivnímu zhodnocení takovéhoto důkazu OČTŘ. Neopomenutelný při hodnocení důkazů je především jeho zdroj, závažnost a to, jak takový důkaz zapadá do celkového zjištěného skutkového stavu či nikoliv v porovnání s ostatními důkazy.

2.2.4 Zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností

Rovněž zásada tzv. materiální pravdy byla přijata do trestního řádu zákonnou novelou č. 292/1993 Sb., kdy nahradila do té doby zásadu objektivní pravdy.

Tato zásada je vymezena v § 2 odst. 5 věty první tr. řádu, kde je povinností OČTŘ usilovat o zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností o skutku, který je předmětem řízení a v němž je spatřován trestný čin.[16] S touto zásadou úzce souvisí zásada volného hodnocení důkazů, neboť po provedení důkazů je vždy OČTŘ hodnotí, a to jednotlivě a v souhrnu, a dospívají k přesvědčení, že určitá skutečnost je či není prokázána.[17] V případě,

[15] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 385

[16] FRYŠTÁK, M., a kol. 20112. op. cit. S. 21

[17] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 385

kdy má být vynesen rozsudek, který hovoří o vině, je nutné, aby z hodnocení celkového souhrnu důkazů vyplývala jednoznačně vina obžalovaného. Je tedy nezbytné, aby o skutkovém stavu neexistovaly žádné závažné pochybnosti, např. kdyby v řízení existovaly dva protikladné důkazy a na jednom z nich by byl postaven odsuzující rozsudek a druhý důkaz by nebyl brát v potaz a ani by se s ním soud nevypořádal a nezdůvodnil, z jakého důvodu tento důkaz považuje za irelevantní. Tak v takovémto případě by se nedalo hovořit o tom, že tato zásada byla dodržena, a v případě odvolání by prakticky jistě došlo k navrácení takovéhoto rozhodnutí k soudu první instance, který by své rozhodnutí musel přepracovat a řádně odůvodnit v souladu s touto zásadou.

2.3 Rozdělení důkazů

Pro právní praxi je důležité a také praktické rozdělovat důkazy podle různých kritérií, které při rozhodování pomáhají OČTŘ lépe zhodnotit a třídit jednotlivé důkazy podle charakteristických rysů jednotlivých druhů důkazů. Toto rozdělení ovšem neznamená, že každý důkaz lze zařadit pouze do jedné z těchto skupin, ale lze ho podle jiných kritérií zařadit do jiné skupiny. Rozbor a objasnění jejich povahy a významu napomáhá OČTŘ správně stanovit předmět a rozsah dokazování, neboť na základě jednotlivých charakteristických kritérií lze snáze stanovit správný postup pro vyhledávání, opatření a hodnocení důkazů.[18]

Česká právní teorie rozděluje důkazy podle následujících kritérií (viz např. Šámal, Musil, Kuchta: Trestní právo procesní, r. 2013, strana 359):

a) <u>vztah k obvinění</u>

1) <u>usvědčující</u> – důkazy, které potvrzují okolnosti svědčící proti obviněnému
2) <u>ospravedlňující (vyviňující)</u> – takové důkazy, které svědčí ve prospěch obviněného a hovoří o jeho nevině a to zcela nebo zčásti[19]

b) <u>pramen, ze kterého byl důkaz získán</u>

1) <u>osobní</u> – jsou to důkazy, které byly poskytnuty určitou osobou. Může se tedy jednat o osobu obviněného, svědka, znalce, popř. i poznatky získané ohledáním osoby.
2) <u>věcné</u> – jedná se zejména o listiny, výsledky ohledání věcí, poznatky získané z místa činu atd.

[18] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., s. 392

[19] FRYŠTÁK, M., a kol. 20112. op. cit., s. 73

c) **vztah pramene důkazu k dokazované skutečnosti**

1) původní (bezprostřední) – jedná se o takový důkaz, který byl získán z přímého pramene např. výpověď očitého svědka události
2) odvozené (zprostředkované) – naopak zde se jedná o důkaz, kde mezi původním pramenem důkazu existuje ještě další článek, ze kterého OČTŘ čerpají určitou informaci, např. výpověď osoby, která se určitou informaci dozvěděla z konverzace s očitým svědkem události

d) **vztah k dokazované skutečnosti**

1) přímý – je takový důkaz, který přímo prokazuje to, že se daná skutečnost stala nebo nestala, může se jednat například o záznam z bezpečnostní kamery, na které je zachycen obžalovaný, jak zastřelí jinou osobu. Tento důkaz přímo potvrzuje skutečnost, že obžalovaný byl tou osobou, která usmrtila jinou osobu.
2) nepřímý – jedná se o takový důkaz, který dokazuje jinou skutečnost, než která je konkrétním předmětem dokazování, přičemž se jedná o takovou skutečnost, z níž je možné logicky usuzovat, zda se stala či nestala skutečnost, jež je dokazována.[20] V zásadě je možné pomocí nepřímých důkazů dokázat určitou skutečnost, nicméně je to velice obtížné. Již s ohledem na to, že nepřímý důkaz nemá přímý vztah k dokazované skutečnosti a tento vztah se pouze usuzuje na základě úsudku OČTŘ. Rozhodnutí soudu o vině sice může být založeno pouze na nepřímých důkazech, ale se značným omezením,[21] a je nezbytné, aby takovéto rozhodnutí bylo zcela v souladu se zásadou materiální pravdy.

2.4 Dokazování v jednotlivých stádiích trestního řízení

Na úvod této kapitoly uvede autor všechny stádia trestního řízení, která se týkají procesu dokazovaní. Trestním řízením se rozumí podle § 12 odst. 10 trestního řádu: „*...od zahájení*

[20] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 394

[21] viz Usnesení NS ČR ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 8 Tdo 337/2013-27. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015]: *O nepřímé důkazy (§ 2 odst. 5 tr. ř.) soud může opřít výrok o vině, ovšem jen za předpokladu, že tvoří ve svém souhrnu logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu nepřímých důkazů (nestačí proto jen jeden nepřímý důkaz) vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících, které v celku shodně a spolehlivě dokazují skutečnosti, které jsou v takovém příčinném vztahu k dokazované skutečnosti, že z nich je možno dovodit jen jediný závěr a současně vyloučit možnost jiného závěru.* s tímto Usnesením také souvisí Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 8. 2007 sp. zn./č. j. 8 Tdo 844/2009: *Nepřímé důkazy, které sice vedou k důvodnému podezření vůči obviněnému, ale nevylučují reálnou možnost, že pachatelem mohla být i jiná osoba, nejsou dostatečným podkladem pro uznání viny obviněného.*

trestního stíhání až po rozhodnutí ve věci samé.".[22] Zvláštní zřetel bude brán na stadium před podáním obžaloby, kterým je přípravné řízení, jež je dle autora hlavní nosníkem při získávání většiny důkazů pro celé trestní řízení, protože na základě kvality jeho provedení závisí v podstatě průběh řízení před soudem. Výsledek celého trestního řízení poté může být v případě špatné práce OČTŘ, v průběhu přípravného řízení, chybný nicméně v dikci zákona správný, protože důkazy svědčící o vině obžalovaného nebudou moci být provedeny.

Dále bude kladen větší důraz na jedno ze stádií již soudního řízení a tím je hlavní líčení, které je bezesporu celkově nejdůležitějším stádiem trestního řízení. Dochází v něm k provádění jednotlivých důkazů a jejich hodnocení nejenom soudem, ale i stranami trestního řízení. Zároveň se posuzuje to, zda je důkaz přípustný či nikoliv, což znamená, zda důkaz získaný OČTŘ, případně jinak, byl opatřen ve shodě se zákonem či nikoliv a je tedy použitelný pro trestné řízení.

V této kapitole se autor, až na výjimky, nebude zabývat jednotlivými důkazními prostředky, protože tyto budou dále rozebrány v kontextu teorie plodů z otráveného stromu v další kapitole práce.

Stádia trestního řízení lze definovat jako: „*Časové úseky, v nichž příslušné OČTŘ, popř. další subjekty plní postupně své úkoly (povinnosti) a vykonávají svá práva, s cílem dosáhnout účelu trestního řízení.*"[23] Dají se rozdělit do dvou skupin a to na předsoudní a soudní. Předsoudním stádiem se v praxi zejména rozumí přípravné řízení (ve kterém lze hovořit o fázi prověřovací a vyšetřovací). V řízení před soudem mluvíme o stádiu předběžného projednání obžaloby, stádiu hlavního líčení a dále stádiu vykonávacího řízení (v němž dokazování probíhá, jen v některých konkrétních případech např. při přeměně trestu podmíněném propuštění atp.), případně v řízení o opravných prostředcích. V kontextu s dokazováním je takovéto rozdělení důležité nejenom pro přehlednost celého trestního řízení, ale také proto, že každé z těchto stádií má své specifické zvláštnosti, které se v případě dokazovaná projevují zejména tím, že některé důkazy mohou sloužit vzhledem ke své formě pouze pro některá stádia a v jiných je nelze použít. Například některé důkazy v přípravném řízení mohou sloužit pouze jen jako skutečnosti

[22] § 12. odst. 10. Zákon č. 141/1961 Sb o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 9. 3. 2015].

[23] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 514

odůvodňující zahájení trestního stíhání, ale nelze je použít v této formě jako důkazy v hlavním líčení.

2.4.1 Přípravné řízení

Legální definice je obsažena v § 12 odst. 10 trestního řádu, podle níž je přípravné řízení: *„úsek řízení podle tohoto zákona (tj. tr. řádu) od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, anebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“*

„Cílem přípravného řízení je prověřit podezření ze spáchání trestného činu a opatřit podklad pro podání obžaloby, nebo není-li důvod pro podání obžaloby, slouží jako podklad pro jiného rozhodnutí státního zástupce ve věci samé.“[24]

Co se týče dokazování, jsou OČTŘ v této fázi povinny opatřovat na základě vlastních poznatků a šetření, vnějších podnětů (tj. oznámení) podklady pro svá rozhodnutí. Již v této fázi OČTŘ připravují a hlavně procesně zajišťují podklady pro další stádia trestního řízení. V případě podání obžaloby proti konkrétní osobě pro hlavní líčení, které je těžištěm celého trestního řízení, ve kterém se meritorně rozhoduje o nevinně či vinně obžalovaného.

V této fázi trestního řízení tedy záleží na postupu OČTŘ, který musí být procesně správný, při opatřování a zajišťování důkazů, které budou sloužit v dalších stádiích řízení, k prokázání skutečností majících podstatný vliv na následné použití důkazů v průběhu trestního řízení. Již nyní je nutné si uvědomit důležitost a důsledky případného nesprávného zajištění některých důkazů. Jakými je např. ohledání místa činu souvisejícího se zajištěním stop (např. pachových, které již s odstupem doby nebude možné správně zajistit), zajištění případných kamerových záznamů činu, které v budoucnu již nemusí být dostupné, protože povinnost zálohování takových dat je poměrně krátká ve vztahu k možné délce trvání přípravného řízení. V případě, kdy dojde k zajištění důkazu v rozporu s platnou právní úpravou, je velice

[24] FRYŠTÁK, M., a kol. 2012. op. cit., s. 73

pravděpodobné, že strana obhajoby takový důkaz napadne, případně samotný soud takovýto důkaz neprovede a nebude tedy moci být použit v dalších fázích trestního řízení.

Před zahájením trestního stíhání lze, provádět takové úkony, které již v budoucnu nebude možné z různých důvodů provést. Zákon hovoří o tzv. neodkladném úkonu, jímž se rozumí takový úkon: „*jehož provedení nesnese odkladu, a to vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty do doby, než bude zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby*“[25]. Dalším takovýmto typem je úkon neopakovatelný podle § 160 odst. 4. tr. řádu. Je to takový úkon, který nebude možno před soudem provést z různých důvodů. Neodkladnost a neopakovatelnost úkonu podle § 160 odst. 4 tr. řádu, nesmí být založena výlučně na tom, že takovým úkonem mají být objasněny skutečnosti podmiňující zahájení trestního stíhání.[26] V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je tedy třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.

V rámci přípravného řízení je proces dokazování nutné dále ještě rozdělit podle toho v jaké fázi k němu dochází, a to na:

a) *prověřování* (před zahájením trestního stíhání)
b) *vyšetřování* (po zahájení trestního stíhání)
c) zkrácené přípravné řízení jako alternativa k běžnému přípravnému řízení

ad a) Prověřování

Prověřování - jinak také podle Hlavy IX. Trestního řádu postup před zahájením trestního řízení. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o zákonný postup před tím, než OČTŘ rozhodnou, o tom zda je podezření ze spáchání trestného činu důvodné či nikoliv a také je to činnost směřující k odhalení pachatele, protože bez podezření na určitou osobu nelze zahájit další stádia trestního řízení. K zahájení prověřování může dojít buď z vlastní činnosti OČTŘ nebo z vnějšího podnětu (např. trestní oznámení).

---

[25] KLOUBEK, Martin. *Neodkladné a neopakovatelné úkony související s ohledáním místa* činu [online]. Policista, 2008 [vid. 22. 9. 2008]. Dostupné z: http://www.policista.cz/clanky/reportaz/neodkladne-a-neopakovatelne-ukony-souvisejici-s-ohledanim-mista-cinu-353/

[25] § 158. odst. 3. Zákon č. 141/1961 Sb o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 9. 3. 2015].

[26] FRYŠTÁK, Marek, POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení: nejvýznamnější judikatura k vybraným tématickým okruhům.* 1 vyd. Praha: Leges, 2014, s. 120 ISBN 978-80-87576-85-4, s. 41

Za počátek přípravného řízení ve fázi prověřování lze považovat sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 tr. řádu), nebo o provedení úkonů dle § 160 odst. 4. tr. řádu, což se týká neodkladných či neopakovatelných úkonů.

O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán neprodleně záznam, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dověděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci.[27]

V praxi toto znamená, že v případě kdy se Policie ČR dozví informace, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, je nezbytné o tomto sepsat záznam. Tento záznam musí být do 48 hodin zaslán na příslušné státní zastupitelství, které od této chvíle vykonává funkci tzv. dozorového orgánu. Tento model podřízenosti vychází z myšlenky, že k výkonu policejní služby není povinností mít ukončené magisterské právní vzdělání, čemuž v případě státního zástupce tak je a tudíž je zde předpoklad toho, že příslušný státní zástupce má znát zákony lépe než vyšetřoval a i z tohoto důvodu dohlíží na zákonnost v průběhu této fáze řízení. Dále je příslušný státní zástupce orgánem, který má řídit činnost policie směřující k objasnění případného trestného činu. A navíc k tomuto jedině státní zástupce může příp. podat obžalobu.

V této fázi je OČTŘ oprávněn dle zákona provádět zejména úkony, které jsou demonstrativně uvedeny v §158 odst. 3 tr. řádu, a to:

- vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,
- vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,
- obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,
- provádět ohledání věci a místa činu,
- vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 tr. řádu provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,
- pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 tr. řádu snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla

[27] § 158 odst. 3 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,
- za podmínek stanovených v § 76 tr. řádu zadržet podezřelou osobu,
- za podmínek stanovených v § 78 až 81 tr. řádu činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,
- způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.

Mimo těchto úkonů může příslušný orgán využít tzv. operativně pátracích prostředků, jež jsou taxativně vymezeny v § 158b odst. 1. tr. řádu a rozumí se jimi:
- předstíraný převod,
- sledování osob a věcí,
- použití agenta.

Informace získané prostřednictvím těchto prostředků, ať už jsou využité v jakémkoliv stádiu řízení, mají vysokou důkazní hodnotu a lze je použít jako důkaz před soudem. Je tomu dle názoru autora proto, že zákon přesně definuje postup při jejich realizaci a tím i garantuje jejich zákonnost. Toto se zvláště projevu tím, že je ve většině případů nutné povolení od příslušných jiných orgánu k použití těchto prostředků. Jedná se tedy zejména o zvukové, obrazové záznamy a jiné záznamy prokazující určitou skutečnost, kde je podmínkou souhlas příslušného soudce.

„Všechny materiály získané výše uvedenými úkony při objasňování a prověřování podnětů, včetně úředních záznamů o vysvětlení, se zakládají do trestního spisu a jsou jeho součástí.“ [28] Je nezbytné si uvědomit, že ne všechny úkony, které OČTŘ provádějí v této fázi, se později dají použít v řízení před soudcem. Typickým příkladem, kdy tomu tak bez dalšího nelze, je úřední záznam o podání vysvětlení. Tento úřední záznam sice slouží např. OČTŘ k tomu, aby se rozhodl, zda bude zahájeno trestní stíhání či nikoliv, ale takovýto záznam nelze použít poté jako důkaz před soudem, není-li v tr. řádu výslovně stanoveno jinak (§ 158 odst. 6), takovými případy jsou:

[28] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. S. 575

- § 211 odst. 6 tr. řádu, kdy v hlavním líčení se souhlasem stran lze úřední záznam číst, čili provést jako důkaz
- při vydání trestního příkazu ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném řízení (§ 314e odst. 1 tr. řádu)
- při hlavním líčení, ve zjednodušeném řízení, samosoudce se souhlasem státního zástupce a obviněného lze přečíst i úřední záznam o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 314d. odst. 2 tr. řádu).

V případě, že osoba, která podala vysvětlení, je později vyslýchána jako svědek, nelze jí úřední záznam předestřít, nebo jinak konstatovat jeho obsah (§ 158 odst. 6). V případě, že policejní orgán případně státní zástupce dojdou k odůvodněnému závěru, že výpověď svědka, před podáním obžaloby má povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, lze takovou to osobu vyslechnout za podmínek uvedených dále v textu. V takovýchto případech lze vyslechnout i osobu mladší 15ti let, u níž je předpoklad toho, že s přibývajícím časovým odstupem bude její schopnost vnímání a zapamatování určité skutečnosti nižší a tudíž i hodnota takové výpovědi klesá. Dále je možné v této fázi vyslechnout osobu za předpokladu, že přípravné řízení bude trvat delší dobu, zejména proto, že nebyla zjištěna osoba, u níž je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala, a v důsledku toho nelze zahájit trestní stíhání a hrozí ztráta důkazní hodnoty výpovědi. Je možno vyslechnout jako svědka i osobu, jejíž výpověď má podle odůvodněného předpokladu rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že by mohl být na takovou osobu pro její výpověď vyvíjen nátlak, anebo hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď. Takováto výpověď se pak dá použít při řízení před soudem jako důkaz podle § 158 odst. 9 tr. řádu, za dalších zákonných podmínek uvedených v tomto paragrafu.

Z dikce zákona tedy vyplývá, že příslušný policejní orgán či jiný orgán příslušný podle zvláštního zákona (např. Generální inspekce bezpečnostních sborů v případě trestných činů příslušníků Policie ČR) má velice rozsáhlé možnosti pro získávání a prověřování skutečností, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, což by mělo případně vyústit k zahájení trestního stíhání konkrétní osoby. Je nezbytné si uvědomit, že v této fázi dochází k podstatnému zásahu do osobní sféry osoby, která je podezřelá ze spáchání takového činu, a to přesto, že vždy platí **zásada presumpce nevinny** a je nezbytné mít tuto zásadu vždy na zřeteli v každém stádiu trestního řízení.

Účast soudců nelze opomenout ani v přípravném řízení. Jak již bylo uvedeno výše, dozorujícím orgánem na průběh přípravného řízení je státní zástupce, ale při několika specifických úkonech přechází tato povinnost na soudce, který je povinen dohlížet na zákonnost těchto úkonů. Jedná se tedy např. o § 158a tr. řádu: „*Je-li při prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a zjišťování jeho pachatele třeba provést neodkladný nebo neopakovatelný úkon spočívající ve výslechu svědka nebo v rekognici, provede se na návrh státního zástupce takový úkon za účasti soudce; soudce v takovém případě odpovídá za zákonnost provedení úkonu a k tomu cíli může do průběhu úkonu zasahovat.*“[29] Soudci však nepřísluší přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, že úkon je podle zákona neodkladný nebo neopakovatelný.

Dalšími takovými případy jsou např.:

1) povolování využití agenta podle § 158e odst. 4 tr. řádu, které povoluje soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je činný státní zástupce podávající návrh.
2) povolení domovní prohlídky podle § 83 tr. řádu
3) povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu a jeho případné prodloužení § 88 tr. řádu.

Policejní orgán je před zahájením trestního stíhání povinen prověřit všechny skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a to v zákoně stanovených lhůtách (§159 odst. 1 tr. řádu). V případě, že nedojde k ukončení prověření v zákonné lhůtě, policejní orgán podá zprávu státnímu zástupci, proč se tomu tak nestalo, jaké úkony je ještě nutné provést a po jakou dobu toto prověřování bude probíhat. Státní zástupce, dle autorem absolvované praxe, často reaguje na takovouto žádost, prodloužením zákonem udané doby. Také může změnit úkony, které je nutné provést, případně změnit dobu k tomu určenou, svým pokynem, který je pro policejní orgán závazným.

Fáze prověřování, jak již bylo uvedeno výše, slouží k tomu, aby v případě, že bylo dostatečně prokázáno, že se trestný čin stal, vyústila v zahájení trestního stíhání (dle § 160 odst. 1 tr. řádu). V praxi ovšem dochází i k dalším možným řešením skončení prověřování, kterými

[29] § 158a Zákon č. 141/1961 Sb o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 9. 3. 2015].

se autor nebude podrobněji zabývat, jelikož by to bylo nad rámec práce, ale pro úplnost je nutné je zde uvést, jsou jimi tedy:

1) Odložení nebo jiné vyřízení věci (§ 159a odst. 1, 2, 3, 4, 5 tr. řádu)
2) Odevzdání věci (§ 159a odst. 1 písm. a, b. tr. řádu)
3) Dočasné odložení trestního stíhání (§ 159b tr. řádu)

ad b) Vyšetřování

Legální definice je obsažena v § 161 odst. 1. tr. řádu: „*Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání před podáním obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavením trestního stíhání, včetně schválení narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby.* "[30] Jedná se tedy o časový úsek standardního nebo rozšířeného (viz níže) přípravného řízení, který bezprostředně následuje po zahájení trestního stíhání sdělením obvinění konkrétní osobě podezřelé ze spáchání trestného činu a končící podáním obžaloby nebo některým ze způsobů meritorního rozhodnutí před podáním obžaloby. [31]

V kontextu dokazování je pro nás důležité si rozdělit vyšetřování na dva rozdílné druhy, jak uvádí Prof. Musil, a to z toho důvodu, že v nich dochází k rozdílným procesním postupům vzhledem k dokazování (typickým příkladem bude výpověď, viz níže). Prof. Musil rozděluje vyšetřování na:

1) *Standardní* - jenž je časový úsek standardního přípravného řízení, kde je první instancí okresní soud (§ 160-167 tr. řádu)
2) *Rozšířené* - jenž je časovým úsekem rozšířeného přípravného řízení, které se koná o trestných činech, kde je první instancí krajský soud. V případě, že zákon nedává zvláštní úpravu, postupuje se podle ustanovení pro *standardní vyšetřování*. Za „rozšířené" ho označujeme z důvodu možnosti provádění důkazů v širším rozsahu a za jednodušších podmínek než je tomu ve standardním vyšetřování.

Z výše uvedeného vyplývá, že důvodem pro rozdělení je typová závažnost trestného činu, z které se dovozuje i věcná příslušnost daného prvoinstančního soudu. Hlavním

[30] § 161. odst. 1. Zákon č. 141/1961 Sb o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 9. 3. 2015].

[31] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. S. 591

důsledkem rozšířeného vyšetřování, mimo prodloužené lhůty na 6 měsíců, s možností standardního prodloužení se souhlasem státního zástupce, je možnost výslechů svědků bez omezení § 164 odst. 1. tr. řádu. Dokazování se provádí v rozsahu, který je nezbytný pro podání obžaloby nebo pro jiné rozhodnutí státního zástupce, ve smyslu § 169 odst. 1 tr. řádu. Což ovšem neznamená, že příslušný OČTŘ je zbaven povinnosti objasnit skutkový stav tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti.

Důležité je upozornit na možnost změny právní kvalifikace skutku a tudíž i případné změny druhu vyšetřování. V případě, že dojde v průběhu rozšířeného vyšetřování příslušný orgán k závěru, že skutek bude nově právně posuzován jako jiný trestný čin, může dojít ke změně typu vyšetřování. V případě, že dojde ke změně z rozšířeného vyšetřování (kde není vázanost § 164 odst. 1) na standardní, nedochází ke změně v provádění důkazů, které již byly provedeny a tyto zůstávají součástí důkazů opatřených v průběhu vyšetřování, a tudíž se tedy nepřihlíží k podmínkám § 164 odst. 1 pro výslech svědka v těchto případech.

2.4.2 Dokazování v řízení před soudem

V řízení před soudem je proces dokazování možno vnitřně rozdělit na dokazování v průběhu:

1) předběžného projednání obžaloby
2) hlavního líčení
3) odvolacího řízení
4) dovolacího řízení
5) odklonů v trestním řízení, jež nevyžadují projednání věci před soudem v hlavním líčení

V kontextu této diplomové práce se autor zaměří pouze na dokazování v průběhu hlavního líčení, protože je toho názoru, že byť ostatní fáze řízení před soudem jsou neoddělitelnou součástí trestního procesu a v praxi např. odvolací řízení, je využíváno ve většině případů, hlavní líčení je stále těžištěm dokazování, které je hlavním tématem této práce.

2.4.2.1 Dokazování v průběhu hlavního líčení

Dokazování v hlavním líčení je nejpodstatnější a nejdůležitější fází činností soudu. Cílem tohoto stádia řízení je objasnit všechny podstatné skutečnosti (jak v neprospěch, tak ve prospěch obžalovaného) vztahující se ke skutku, který je uveden v obžalobě a tím vytvořit podklady pro

rozhodnutí v hlavním líčení.[32] Jelikož v platném právním řádu je zanesena zásada prokázání skutkového stavu bez důvodných pochybností, platí, že v pochybnostech by soud měl zprostit obžalovaného obžaloby.[33]

Hlavní líčení má kontradiktorní povahu, což se projevuje tím, že strany mohou navrhovat důkazy na podporu svých tvrzení a reagovat na důkazy provedené se souhlasem soudu druhou stranou, případně provedené soudem samotným.

Obžaloba, tedy státní zástupce, má povinnost dokazovat vinu obžalovaného, který má právo se hájit, jak uzná za vhodné. To v praxi může vyústit i v situaci, že obžalovaný nebude navrhovat, provedení žádných důkazů ani případně jinak reagovat na prováděné důkazy, pokud to uzná jako nejlepší postup. Tuto možnost mu dává i trestní řád. Obhajoba má právo provádět dokazování ve prospěch obhajoby ve stejném rozsahu jako státní zástupce.

Zásadně se má za to, že je nutné provést důkazy v rámci hlavního líčení před soudem, a to vždy se souhlasem předsedy senátu (samosoudce), ať už navrhne důkaz kterákoliv ze stran. I soud má však povinnost dle § 2 odst. 5 tr. řádu, sám doplnit dokazování v rozsahu potřebném pro své rozhodnutí při součinnosti se stranami. Platí, že pro rozhodnutí soudu mohou být podkladem pouze ty důkazy, které byly v hlavním líčení provedeny a jen o takovéto důkazy soud může opřít svá rozhodnutí a případně se vypořádat s důkazy tvrdícími opak.

Z praktického hlediska ovšem může dojít k situacím, kdy provedení některého důkazu před soudem není nutné opakovat, případně bylo jinak znemožněno a na tyto situace dopadá § 211 tr. řádu, který povoluje odchýlení od zásady bezprostřednosti a ústnosti. A to v těchto případech:

1) Místo výslechu svědka lze v hlavním líčení číst protokol o jeho výpovědi, jestliže soud nepokládá osobní výslech za nutný a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí. Jestliže se obžalovaný, který byl k hlavnímu líčení řádně předvolán, bez omluvy nedostaví, nebo se bez vážného důvodu z jednací síně vzdálí, souhlas obžalovaného s přečtením takového protokolu o výslechu svědka není třeba a postačí souhlas státního zástupce. Na tyto skutečnosti musí být obviněný v předvolání upozorněn.

---

[32] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. S. 681

[33] FRYŠTÁK, Marek, PROUZA, Daniel, VANĚČEK, Petr, ZAJÍČKOVÁ, Eva *Trestní právo hmotné a procesní*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, 420s. ISBN 978-80-86708-51-5 s. 231

2) Protokol o výpovědi spoluobžalovaného nebo svědka se přečte také tehdy, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovení tohoto zákona a:

a) taková osoba zemřela nebo se stala nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou, nebo onemocněla chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje její výslech, nebo

b) šlo o neodkladný nebo neopakovatelný úkon provedený podle § 158a.

3) Protokol o dřívější výpovědi svědka se přečte také tehdy, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona a svědek v hlavním líčení bez oprávnění odepřel vypovídat nebo se v podstatných bodech odchyluje od své dřívější výpovědi:

a) obhájce nebo obviněný měl možnost se tohoto dřívějšího výslechu zúčastnit a klást vyslýchanému otázky,

b) bylo-li zjištěno, že taková osoba byla předmětem násilí, zastrašování, podplácení či příslibů jiných výhod a tak vedena k tomu, aby nevypovídala nebo vypovídala křivě, nebo

c) byl-li obsah výpovědi ovlivněn průběhem výslechu v hlavním líčení, zejména v důsledku chování obžalovaného nebo přítomné veřejnosti.

4) Protokol o výpovědi svědka, který v hlavním líčení využil svého práva odepřít výpověď podle § 100, je možno číst jen za předpokladu, že svědek byl před tímto výslechem o svém právu odepřít výpověď řádně poučen a výslovně prohlásil, že tohoto práva nevyužívá, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona a obviněný nebo obhájce měl možnost se tohoto výslechu zúčastnit.

5) Místo výslechu znalce lze číst protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek, jestliže znalec byl před podáním posudku poučen podle § 106, nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti posudku a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí. Ustanovení odstavce 1 věty druhé a třetí tu platí obdobně.

6) Se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze v hlavním líčení číst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5).

Pořadí provádění jednotlivých důkazů není tr. řádem nijak přesně stanoveno, krom jednoho případu a tím je výslech obžalovaného, který má být proveden jako první a provádí ho předseda senátu. Z tohoto výslechu bude zřejmé, které skutečnosti obsažené v obžalobě jsou obžalovaným považovány za sporné či nepravdivé, a které naopak za nesporné. V případě, že

bude obžalovaných více, má předseda senátu možnost výslechu jednotlivých spoluobžalovaných odděleně. Ostatní obžalovaní mají právo se s takovouto výpovědí seznámit.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že průběh dokazování v hlavním líčení je ovlivněn především tím, že důkazy, které již byly zpravidla opatřeny v přípravném řízení, ale i důkazy nové, k návrhům stran nebo i bez návrhů, se provádí při dodržení principu kontradiktornosti před nezávislým a nestranným soudem, který může a v některých případech i musí některé důkazy provést sám, a to včetně důkazů, jimiž je třeba řízení doplnit, aby mohl ve věci rozhodnout. [34]

2.5 Hodnocení a kvalita důkazu

Jak již bylo uvedeno výše, je účelem celého trestního řízení objasnění zda se konkrétní skutek stal, zda je ho možné kvalifikovat dle tr. zákoníku, jako trestný čin a objasnit kdo takovýto skutek spáchal nebo se na něm podílel.[35] Za tímto účelem se provádí dokazování, které by se mělo provádět pouze do chvíle, kdy o konkrétním skutku již neexistují důvodné pochybnosti.

Důkazy se hodnotí podle zásady volného hodnocení důkazu (viz výše v textu), přičemž zákon nestanoví žádná pravidla pro určení „moci“ toho, kterého konkrétního důkazu. Praxe se nicméně přiklání k tomu, že např. listinné důkazy, pro svoji objektivitu, mají větší výpovědní hodnotu než výslech svědka atd.

OČTŘ přisuzují získanému důkazu subjektivně určitou hodnotu, která se pak promítá v soudním řízení. Za tímto účelem je nutné mít vypracovaný zjednodušený postup, jak k takovému hodnocení lze dojít. Tímto postupem je myšlenkový pochod OČTŘ, který se zabývá zákonností, závažností a pravdivostí důkazu.

Nejprve je nutné přistoupit k důkazu vzhledem k jeho závažnosti, čímž se rozumí, zda v případě, že bude takovýto důkaz shledán zákonným a pravdivým, vůbec poslouží pro účely trestního řízení a nebude zbytečně zvětšovat objem spisového materiálu.

Příkladem může být to, jestli je nutné zjišťovat, jaké panovalo venku počasí v případě, že se vyšetřuje krádež v obchodním centru. Tak v takovém to případě pravděpodobně nebude takovýto důkaz závažný a tudíž ho není nutné zjistit a správně procesně zajistit. Nicméně

[34] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. s. 681

[35] FRYŠTÁK, M., PROUZA, D., VANĚČEK, P., ZAJÍČKOVÁ, E., 2007. op. cit. s. 173

například v případě dopravní nehody, s následkem těžkého ublížení na zdraví, může počasí (myšleno např. povětrnostní podmínky) sehrát důležitou roli pro řízení dopravního prostředku a tudíž v takovémto případě bude závažnost vyšší. Z tohoto příkladu zcela jasně vyplývá nutnost individuálního přístupu dle konkrétní vyšetřované události.

Pokud tedy OČTŘ dále přistoupí k dalšímu hodnocení kvality důkazu, přichází na řadu stěžejní požadavek na kvalitu důkazu a tím je jeho zákonnost. V tuto chvíli je nutné si uvědomit, že v soudní praxi přichází, jako první na řadu požadavek zákonnosti, protože v případě, že by důkaz byl absolutně neúčinný tak nehraje žádnou roli jeho závažnost k předmětu dokazování, protože takovýto důkaz nelze použít v řízení před soudem. „*Zákonností důkazu se rozumí, že byl získán procesním postupem v souladu s právními předpisy*“.[36]

V trestním řádu je u některých specifických důkazních prostředků stanoveno, za jakých podmínek je možné takovýto důkaz použít. Při nesplnění takovýchto podmínek ve většině případů dochází k prohlášení takového důkazu za absolutně neúčinný a tudíž nepoužitelný v trestním řízení. Např. v § 88 odst. 2 tr. řádu je stanoveno, že k příkazu odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu je nutná písemná forma. Čili v případě, že bude záznam pořízen na základě ústního příkazu, jedná se o vadu, kterou nelze zhojit a ke všem informacím takto získaným nesmí být při rozhodování OČTŘ přihlíženo (viz dále).

V poslední řadě je nezbytné přistoupit k důkazu z pohledu jeho pravdivosti. Ta vyjadřuje, které závažné okolnosti, o nichž důkaz podává zprávu, lze považovat za existující a prokázané v souladu se skutečností; míra pravdivosti důkazu určuje zároveň jeho věrohodnost.[37]

2.5.1 Přípustnost/nepřípustnost důkazu

Od zákonnosti důkazu je právní teorií a soudní praxí odvozována přípustnost/nepřípustnost důkazu. Za přípustný důkaz je možno použít podle § 89 odst. 2 tr. řádu všechny důkazní prostředky, které slouží ke skutkovému objasnění věci. Toto tvrzení je ovšem nutné modifikovat, což se stalo pomocí soudní praxe, která za nepřípustný důkaz považuje např.:

- vyšetření na tzv. detektoru lži (R 8/1993)
- oznámení o trestném činu podle § 158 odst. 1, 2 (R 46/1993)

[36] ŠÁMAL, MUSIL, KUCHTA a kol., 2013, op. cit., s. 367.

[37] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. S. 404

- úřední záznam OČTŘ o skutečnostech zjištěných z evidence osob (R 52/1994)
- využití vidění tzv. jasnovidců.[38]

Česká právní teorie [39] se shoduje na tom, že vždy bude platit, že nezákonný důkaz je zároveň i nepřípustným důkazem, ale naopak to neplatí vždy. Nezákonným důkazem je tedy takový důkaz, o kterém to tvrdí přímo zákon nebo udává podmínky, které musí být splněny, aby takový důkaz byl považován za zákonný. Nicméně v případě nepřípustného důkazu tomu tak být nemusí. Například v případě detektoru lži je soudní praxí mnohokrát konstatováno (např. v nálezu ÚS sp. zn. I. ÚS 32/95), že důkaz na tzv. detektoru lži sice není v zákoně upravován, ale z jeho povahy nelze s naprostou jistotou hovořit o jeho věrohodnosti a i z tohoto důvodu ho nelze využít jako přípustný důkaz v trestním řízení.

2.5.2 Relativně a absolutně neúčinné důkazy

Toto rozdělení, dle názoru autora, velice úzce souvisí s doktrínou „plodů z otráveného stromu“ (jak bude rozebráno dále) a to z toho důvodu, že v případě shledání důkazu absolutně neúčinným, nelze použít skutečnosti tímto důkazem zjištěné, a ani z takto získaného důkazu odvozené.

Při rozdělení na relativně a absolutně neúčinné důkazy dochází k soudnímu hodnocení důkazu a to v jaké míře byl porušen zákon při procesním zajišťování důkazu, a jak závažnou vadou je takovýto důkaz postižen. V soudní praxi je možné se setkat s případy, kdy soudy první instance (zejména tedy okresní soudy) považují některý z důkazů postižený vadou, která je natolik malá, že nezpůsobuje jeho neúčinnost, nicméně v případě odvolacího soudu již dochází ke konstatování, že takovýto důkaz je absolutně neúčinný a tedy nepoužitelný pro trestní řízení. Záleží tedy do jisté míry na subjektivním názoru soudce a schopnosti dotyčný postup řádně zdůvodnit.

2.5.2.1 Relativně neúčinný důkaz

Je takovým důkazem, který je nositelem podstatné procesní vady, kterou lze dodatečně odstranit. V případě, že důkaz je sice nositelem procesní vady, ale tato vada není podstatná, lze

[38] ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1009 s. 978-80-7400-496-4, s. 369

[39] srov. výkladu v ŠÁMAL, MUSIL, KUCHTA a kol., 2013, op. cit., s. 369 s MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit. s. 407

takový důkaz v trestním řízení po zhojení vady, použít a je tedy účinný. K relativně neúčinnému důkazu, do té doby než dojde k zhojení jeho vad, se tedy v trestním řízení nesmí přihlížet při hodnocení skutkového stavu věci. Tyto případy nejsou v praxi příliš časté, nicméně se pojí typicky s případy, kdy měl být udělen souhlas (souhlas státního zástupce) nebo nedostatečné poučení osoby (výslech svědků). V případě, že k takovému souhlasu či poučení dojde dodatečně a osoba bude s tímto souhlasit, dojde k zhojení podstatné procesní vady a takový důkaz bude tedy moci být použit, ale pokud takový souhlas nebo poučení nebude dodatečně uděleno, tak již nelze s takovýmto důkazem dále pracovat a v některých případech může dojít k znehodnocení i dalších navazujících důkazů.

2.5.2.2 Absolutně neúčinný důkaz

Za takový důkaz je považována situace, kdy dojde k závažné vadě, kterou nelze odstranit. K takovému důkazu nesmí být přihlíženo a musí být vyloučen z hodnocení při zjišťování skutkového stavu. Jak bylo napsáno výše, jedná se o podstatnou vadu v řízení, nemusí tedy jít o vadu pouze procesního charakteru (např. špatného procesního zajištění důkazu, který již nelze opakovat), ale také se může typicky jednat, o důkaz získaný násilím nebo pod pohrůžkou násilí. Jediným ustanovením trestního řádu, které hovoří o takovéto situaci, je § 89 odst. 3 tr. řádu: *„Důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být použit v řízení s výjimkou případu, kdy se použije jako důkaz proti osobě, která takového donucení nebo hrozby donucení použila.“*

Další takovéto závažné vady v řízení mohou být také v rozporu se zásadami dokazování, zásadami trestního řízení atd. Nikde tedy nelze najít absolutní výčet případů, kdy dochází k takovým vadám. Nutno také říci, že takovýto výčet ani nelze zkompletovat a je nutné vždy přihlížet k jednotlivým specifikám případů a předchozí judikatuře.

Toto není vyčerpávající shrnutí k hodnocení důkazů a jejich vadám. Autor považoval za vhodné uvést zde zkrácený teoretický exkurz do problematiky, která bude dále rozváděna i na konkrétních praktických případech v dalších kapitolách.

3. Teorie plodů z otráveného stromu

Vznik této právní doktríny se pojí s Čtvrtým dodatkem ústavy USA a tudíž tedy s prostředím common law. Je konkrétním projevem Exclusionary Rule, což je pravidlo striktně vylučující použití určitých důkazů, získaných státními orgány nezákonným způsobem. [40] Jsou jí tedy řešeny otázky účinnosti důkazů v trestním řízení. *„Podle ní působí nezákonný postup „na dálku". Podstatou této koncepce je, že nepřipouští použití důkazu, pokud informace o jeho existenci byly získány nezákonně. Plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené."*[41]

Tento koncept prodělal od doby svého vzniku zdlouhavý vývoj, a to zejména v USA, kde proti sobě stály rozdílné názory senátů Nejvyššího soudu, které zastávaly jiné modely pro hodnocení a připouštění důkazů (viz dále). I česká trestněprávní teorie a zejména postoj Ústavního soudu ČR, je dle názoru autora nejednoznačný, ve většině případů dochází k potvrzení toho, že plody z otráveného stromu jsou otrávené, ale neplatí tomu tak bezezbytku a vždy. A je tedy vždy nutné hledět na konkrétní okolnosti případu.

3.1 Teorie plodů z otráveného stromu v USA

Jak již bylo uvedeno výše, doktrína „plodů z otráveného stromu" je spojena s Čtvrtým dodatkem ústavy USA, který zní: *„Právo národa na ochranu svobody osobní a domovní, písemností a majetku nesmí být porušováno neoprávněnými prohlídkami a konfiskacemi; nesmí být vydán rovněž žádný příkaz, který by se neopíral o zdůvodněná zjištění, doložená přísahou nebo jiným způsobem potvrzená, a který by neobsahoval přesné určení místa, které má být prohledáno, přesný popis osob, které mají být vzaty do vazby, a věcí, jež mají být zabaveny."*[42]

Tento dodatek byl přijat roku 1791 a jeho první využití se datuje k roku 1886. V případu Boyd v. United States, kde soud prohlásil porušení Čtvrtého dodatku při získávání důkazů. V tomto případě došlo k vynucenému získání listinného důkazu ze strany státního orgánu. Na

---

[40] Nález ÚS ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1677/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=86155&pos=1&cnt=1&typ=result

[41] NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 115 s. Acta Universitatis Brunensis Iuridica; No 181. ISBN 80-210-1524-1s. 9

[42] Dodatky k Ústavě USA z roku 1789 [online][cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf

základě čehož Nejvyšší soud vyslovil nemožnost použití takovéhoto důkazu v příslušném řízení. [43]

Doktrína zažívala od doby svého vzniku strastiplný vývoj, a to zejména v 60. a 70. letech při činnosti Nejvyšším soudu v USA. Zde docházelo ke konfrontaci dvou odlišných přístupů k soudnímu řízení. Tyto dva přístupy byly reprezentovány rozdílnými senáty Nejvyššího soudu USA, v jejichž čele byl předseda soudu Warren Burger, který podporoval myšlenku, že cílem trestního řízení je represe trestného jednání a nikoliv nutnost jasných a tedy i částečně svazujících procesních pravidel (tzv. model kontroly kriminality). Na druhé straně tu byl senát s předsedou Earlem Warrenem, který byl zastáncem zákonného postupu, a to i v případech, kdy by došlo k osvobození zločince na základě chybného postupu státního orgánu (tzv. modelu zákonného postupu).

Je nutné si uvědomit, že v případě Ústavy USA se jedná o federální ústavu, která tvoří základní rámec organizace státu, vztahu mezi jednotlivými složkami moci, občany a cizinci na území USA a tvoří mantinely pro fungování federace, přičemž ústavy jednotlivých států federace, lze z historického hlediska, považovat za projev jisté autonomie těchto států na centrální vládě.

Projev těchto dvou rozdílných proudů při chápání trestního řízení v USA a rozdělení soudního systému na federální soudy a státní soudy, lze demonstrovat na případu z roku 1914 Weeks v. United States. V tomto případu vzniklo pravidlo tzv. stříbrné placky, které říkalo, že v případě, kdy federální agent získá důkaz v rozporu se zákonem, dochází k porušení Ústavy USA, konkrétně tedy Čtvrtého dodatku a takovýto důkaz je nepřípustný, protože v opačném případě by došlo ke schválení protiústavního jednání. Toto pravidlo se ovšem zcela nedalo použít na místní policii a tudíž vzniká vylučující pravidlo, které v případě, že by nebylo změněno, což se v průběhu let v USA stalo, by znamenalo, že Čtvrtý dodatek by se vztahoval pouze na federální orgány a tudíž by nebyl většinou závazný pro jednotlivé orgány států federace. Toto pravidlo prošlo dramatickým vývojem, který vyústil v konstatování Nejvyššího soudu USA v případech Elkins v. Unites States a Mappová v. Ohio[44], soud rozšířil platnost Čtvrtého dodatku i na řízení před soudy jednotlivých států USA. V tomto konkrétním případě došlo k domovní prohlídce, bez toho aniž by k ní existoval příkaz a předcházelo jí navíc zatčení

[43] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 10

[44] Rozsudek Nejvyššího soudu USA , věc 403 U.S. 388 (1971).

D. Mappové, bez konkrétního důvodu. Dále konstatoval, *„že od 19. června 1961 (tedy termín tohoto rozsudku) se nebudou u žádného soudu v USA připouštět důkazy získané policií nezákonnou cestou.“*[45]

Na těchto případech je možné znázornit vývoj vylučovacího pravidla, který směřuje k řadě výjimek, jejichž počet s postupem času ještě narůstal. Až tedy, dle názoru autora, dochází ke zpochybnění tvrzení, že „plody z otráveného stromu jsou vždy otrávené“.

Nejvyšší soud stanovil na základě případů Escobedo (1964) a Miranda (1966) základní rámec zákonnosti postupu policie při výslechu, kterými byly tyto garance:

a) upozornění obviněného před zahájením výslechu na právo nevypovídat, a v případě výpovědi, že tato může být použita jako důkazní prostředek
b) obžalovaný má právo na obhajobu a nemá-li prostředky, bude mu obhájce ustanoven; právo se těchto práv dobrovolně vzdát
c) vyslýchaný má právo se kdykoliv poradit s obhájcem a v případě, že ho nemá a dá najevo, že již dále nechce pokračovat ve výslechu, tak mu policie nesmí dále klást další otázky.[46]

V případě nedbání těchto základních pravidel, se takovýto důkaz nesměl použít jako důkaz před soudem. Tyto pravidla jsou i v dnešní době začleněna do řady trestních předpisů po celém světě (viz § 33 tr. řádu ČR práva obviněného, kterou jsou sice jinak formulována, ale obsah práv je podobný).

Dalším příkladem výjimky z vylučovacího pravidla byl případ Stone v. Powell[47], ve kterém soudce vyjádřil názor, že doktrína: *„by měla být upravena tak, aby nebyla aplikována na ty případy, kdy policejní orgán jednal v dobré víře a měl pro toto své přesvědčení rozumné podklady“.*[48] Toto bylo ve věci Stone odmítnuto, a to zejména proto, že nebylo jasné, co si lze vykládat pod jednotlivými pojmy, jako je dobrá víra policejního orgánu a rozumné podklady. Nicméně v dalším případě, kdy rozhodoval Nejvyšší soud, tento názor částečně přijal v případu Leon v. United States. Jednalo o soudem vydaný příkaz k domovní prohlídce, který se později ukázal vadný pro nedostatek důvodného podezření. Nicméně v této konkrétní věci se soud

[45] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 11

[46] tamtéž s. 12

[47] Rozsudek Nejvyššího soudu USA , věc 389 U.S. 347 (1967).

[48] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 14

přiklonil k názoru vyřčenému v případu Stone a konstatoval, že policejní orgán, který provedl domovní prohlídku na základě takovéhoto soudního příkazu, přičemž se spoléhal na to, že takovýto příkaz je platný, jednal tedy v dobré víře, a tudíž lze důkazy získané pomocí takovéto domovní prohlídky použít před soudem.[49] Nejednalo se tedy o zjevně nezákonný úkon, o který by se jednalo např. v případě, že by nebyly splněny předepsané náležitosti, případně by takovýto příkaz byl vydán soudcem, který není nezávislý. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno nutností zvážit zisky a ztráty plynoucí z nepřípustnosti takového důkazu a nutnosti si uvědomit, že doktrína má za úkol odradit policii od svévolného porušování Čtvrtého dodatku a nikoliv ji trestat za chyby soudců.[50]

Jako zlomovým se ukázal případ Arizona v. Fulminante z 26. března 1991, na který bylo aplikováno pravidlo automatického zrušení rozsudku při vynucené výpovědi. Tato vynucená výpověď nemohla být soudem považována za „neškodný omyl“ a tedy nesměla být využita ani v případu, kdy takováto výpověď byť částečně dokazovala vinu a takovýto odsuzující rozsudek musel být zrušen. Šlo zde o doznání O. Fulminanteho, které bylo získáno spoluvězněm na základě toho, že mu sdělil: „že pokud mu řekne pravdu o smrti jeho dcery, tak ho ochrání před ostatními vězni, kteří se na něho chystají“[51]. O. Fulminante se tedy mohl důvodně obávat o svoje zdraví a přiznal se k vraždě své dcery a toto přiznání bylo jako jediným důkazem pro odsouzení k trestu smrti. Nejvyšší soud státu Arizona na základě pravidla o vynucené výpovědi tedy tento rozsudek zrušil a Nejvyšší soud toto rozhodnutí potvrdil. V tuto chvíli, ale vyvstává otázka, co s dalšími případy, v kterých bylo využito vynucené výpovědi a tudíž by mělo dojít k jejich zrušení. Většinově Nejvyšší soud dospěl ke stanovisku, že při vynucených přiznáních je třeba zpravidla dát přednost neškodnému omylu, protože použití takového přiznání je jen procesním omylem, který lze „kvalitativně změřit v kontextu dalších předložených důkazů“ a tudíž tímto stanoviskem došlo ke zrušení pravidla automatického zrušení rozsudku.[52] Důsledkem takovéhoto stanoviska může být, že policejní orgány jsou v podstatě pobízeny a je jim dána možnost k porušování pravidel ve vztahu k ochraně obviněného.

---

[49] United States v. Leon. *Legal Information Institute* [online]. Cornell University Law School [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/468/897

[50] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 14

[51] tamtéž, s. 21

[52] tamtéž, s. 19

Na výše uvedeném je tedy zcela jasně vidět vývoj, jakému se dostalo v případě vylučujícího pravidla v trestním řízení v USA, a to v množství výjimek, které byly praxí formulovány, zaváděny a postupně rušeny a v dosavadní době jsou stále utvářeny. Praxe tedy dospěla v zásadě k několika výjimkám:

a) *Dobrá víra* – jedná se o objektivní přesvědčení státních orgánů, že jejich konání je zákonné, viz případ Leon

b) *Zákonité odhalení* – při nedodržení zákonného postupu lze takovýto důkaz použít v případě, že s ohledem na stav řízení by byl stejně zákonitě odhalen v souladu se zákonnými prostředky, např. případ Nix v. Williams z roku 1968

c) *Neškodný omyl* – povoluje částečné použití vynuceného doznání, které je považováno za neškodný omyl a použití takového přiznání v procesu je jen „procesním omylem“, viz případ Fulminante.

Ukazuje se tedy vývoj rozsahu výjimek z vylučovacího pravidla. Doposud převažující přístup směřujíce k omezení nikoliv nahrazení doktríny „plodů z otráveného stromu“, což svědčí o přesvědčení, že je doktrína stále funkční, ale je nutné ji podle aktuálních požadavků modifikovat a utvářet, byť z historického vývoje ne vždy optimálními nástroji.[53]

Teorie plodů z otráveného stromu tedy lze chápat tak, že oním pomyslně otráveným stromem je procesní postup a plodem je důkaz postižený tedy takovou vadou. V některých případech je takováto vada odstranitelná (“jako parazit na plodu jabloně“) a v některých případech takováto vada způsobí neplatnost důkazu (“jako nepoživatelnost plodu“).

3.2 Teorie plodů z otráveného stromu v Německém trestním právu

Německé trestní právo procesní je tomu českému mnohem více podobné, než je tomu v případě trestního práva procesního v USA. Toto je patrné již např. z porovnání soudních soustav v ČR a Německu[54], které jsou si mnohem bližší, než je tomu v případě soudní soustavy v USA. Nicméně ve všech třech právních řádech se dají rozeznat obdobné prvky, související s účinností a provádění důkazů, a to zejména principy ochrany občanů v demokratickém státu před libovůli státních orgánů a zaručení zákonnosti, spravedlnosti a celistvosti celého trestního řízení.

[53] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 22

[54] *Obecné soudy v Německu [online] e-justice.cz, akt. 26. 11. 2012 [cit. 1. 6. 2015]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-de-cs.do?member=1*

V případě účinnost důkazu v německém trestním procesu se využívá pojem tzv. důkazního zákazu (neboli Beweisverbote). Tento zákaz rozlišuje důkazy na dvě skupiny:

a) *Zákazy provedení důkazu* (Beweiserhebungsverbote) do této skupiny spadají:

- zákazy provedení důkazů, např. skutečnosti tvořící státní tajemství
- zákazy použít určitý důkazní prostředek, např. zákaz použití výpovědi svědka, který odepřel svědčit
- zákazy použít při dokazování určité metody, např. zákaz násilí případně výhružky násilí (věc Gäfgen proti Německu), zákaz použití hypnózy při výslechu
- relativní důkazní zákazy, které souvisí s provedením důkazu, který je oprávněna provést pouze konkrétní osoba zákonem určená.[55]

b) *Zákazy využití důkazu* (Beweisverwertungsverbote) toto skupina obsahuje důkazy, které byly provedeny i přesto, že provedení bylo zákonem zakázáno. Je tedy nutné vyřešit problém s jejich existencí. Německá právní teorie i praxe připouští dodatečné zhojení a ne v každém případě porušení zákazu je automaticky takovýto důkaz neúčinný. Je tedy nezbytně nutné zvážit závažnost takovýchto pochybení.

Německá teorie a praxe se přitom opírá o tzv. „teorii konfliktů zájmů“, která připouští použití důkazu v rozporu se zákonem. V takovém případě, kdy je nutné posoudit, zda má převážit ochrana jednotlivce v kontextu lidských práv a svobod nebo naopak zájem státu a obyvatel na efektivním trestním postihu. Příkladem takovéhoto postupu mohou být zvukové záznamy a jejich pořízení soukromou osobou. Procesní normy totiž upravují postup získání zvukových záznamů pouze v případě státních orgánů, nikoliv v případě soukromých osob. Takovýto záznam má být posuzován s ohledem na jeho zásah do ústavní ochrany osobnosti, v případě souhlasu obviněné osoby lze záznam použít vždy. A dále má být posuzován právě již zmíněný zájem na ochraně lidských práv a svobod v protikladu se zájmy státu na odhalování trestné činnosti, kdy je nezbytné zvážit, zda takový zásah byl ještě přípustný či nikoliv. *Za tímto účelem je nutné uvážit závažnost deliktu, prokázaného takovýmto zvukovým záznamem pořízeným soukromou osobou. Proto byl v případech závažné kriminality (vraždy, terorismus*

[55] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 22

apod.) takový důkaz připuštěn (BGHSt 14.358.366), naproti tomu při dokazování podvodu tento důkaz připuštěn nebyl (BGHstGHSt 14.358, BVerfGE 34.288). [56]

Z výše uvedeného je tedy možné dovozovat, že podle německé právní úpravy otrávený strom nutně neplodí otrávené ovoce. Příkladem může být nezákonně získané informace, na základě níž byla zjištěna totožnost svědka a takovýto svědek byl vyslechnut a toto německý soud v judikátu BGHSt 34.362[57] připustil bez námitek.

Na závěr tedy můžeme zkonstatovat, že stejně jako českému trestnímu právu, tak i německému, chybí obecné pravidlo, které by se zabývalo hodnocením neúčinnosti důkazů. Je tedy nezbytné vždy zohlednit konkrétní skutkové okolnosti případu, dále je potřebné zjistit, zda je možné dodatečné zhojení vady, aby již nebyl důvod ke zpochybnění takovéhoto důkazu. Úkolem judikatury je tedy poskytnout praxi potřebná východiska pro jednotlivé situace. Podle názoru autora, není možné vytvořit ucelený soubor pravidel pro všechny myslitelné situace, při procesním získávání a zajišťování důkazu, s ohledem na individuální přístup a různou problematiku jednotlivých trestných věcí. O to se německý Nejvyšší soudní dvůr pokusil v rozhodnutí ze dne 27. 2. 1951 (BGHSt 1.40) vytvořením interpretačního pravidla tzv. teorie „právního okrsku“, podle níž je podstatné pro neúčinnost důkazů, zda porušení důkazního zákazu se podstatně dotýká „právního okrsku“ stěžovatele nebo má takovýto zásah pouze nepodstatný význam. V této teorie je nutné přihlédnout k tomu, čím je důkazní zákaz zdůvodněn a v čí prospěch byl vysloven. Je tedy patrné, že ani toto pravidlo není zcela vyčerpávající pro všechny sporné situace.[58]

3.3 Teorie plodů z otráveného stromu v českém trestním právu

V českém právním prostředí se s pojmem teorie plodů z otráveného stromu setkáváme velice zřídka a případně jen velice okrajově. V případě teoretických textů pojednávajících o trestním právu procesním, od autorů jako jsou P. Šámal, V. Kratochvíl, J. Jelínek a další, se s touto teorií v jejich textech nesetkáme a tudíž ani nemůže blíže seznámit. Za nejbližší této doktríně v českém trestím právu lze považovat část trestního práva procesního týkající se zákonnosti

[56] NETT, Alexander., 1997, op. cit., s. 25

[57] tamtéž, s. 24

[58] tamtéž, s. 27

důkazu a jejich účinnosti pro trestní řízení.[59] V případě české judikatury a zejména nálezů ÚS se již v argumentaci lze místy setkávat s odkazy na doktrínu „plodů z otráveného stromu“ a s ní spojenou praxí ohledně osudu důkazu odvozených od nezákonných důkazů. V českém trestním právu tedy můžeme spatřovat absenci generálního pravidla, které by poskytovalo pravidla pro zákonnost důkazů a vodítka jak postupovat při nedodržení některých z nich. Jediným příkladem, kdy je důkaz absolutně neúčinný a nepoužitelný v trestním řízení můžeme najít v § 89 odst. 3 tr. řádu kde je stanoven absolutní zákaz použití důkazu, získaného nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení, v trestním řízení krom případu, kdy je tento důkaz použit proti osobě, která donucení nebo hrozbu donucení použila. Soudy a zejména poté ÚS musely formulovat takováto pravidla pro konkrétní případy a důkazy, kterých by se praxe mohla držet při absenci zákonného pravidla.

Nález IV. ÚS 757/2000 ze dne 27. 3. 2003 hovoří o nezákonnosti prvotních usnesení a takováto nezákonnost se z povahy věci přenáší i na usnesení druhá. V tomto případu se jednalo o nezákonnost prodloužení vazby a to na základě chybného usnesení o prvotní vazbě a vazebních důvodech. Z dikce citovaného nálezu tedy vyplývá, že v tomto případě ÚS konstatoval, že z povahy věci vyplývá bezezbytku nezákonnost i druhotných usnesení.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 1677/13 ze dne 23. 10. 2014 se soud zabýval otázkou nezákonnosti výpovědi svědka, která byla provedena, na základě chybně provedené rekognice. V tomto případě odvolacího soudu (Vrchní soud v Praze) konstatoval, že: „*nelze jít dle názoru odvolacího soudu tak daleko, že by jednou pro vždy byly absolutně znehodnoceny všechny důkazy, jež se na prvotním nezákonném důkazu podílely, tj. že by do budoucna neplatila žádná ze svědeckých výpovědí, protože svědci byli účastni nelegálně provedené rekognice (aniž o její nelegálnosti věděli).*“ [60] S tímto se ÚS částečně ztotožnil a potvrdil svůj zdrženlivý přístup k této doktríně konstatováním, že nelze automaticky po jakémkoliv pochybení při opatření důkazů, prohlásit takový důkaz za nepoužitelný a s ním i na něj přímo navazující další důkazy. Mezi odvozeným důkazem a nezákonně provedeným důkazem musí existovat kauzální vztah, aby bylo možné uvažovat o striktním výkladu doktríny. Vždy je navíc nutné zhodnotit

[59] pozn. Pokud se tedy autor bude zabývat zákonností a přípustností důkazů v dalším textu práce je nutné s tímto spojovat i projevy doktríny plodů z otráveného stromu

[60] Nález ÚS ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1677/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=86155&pos=1&cnt=1&typ=result

závažnost pochybení, a zda např. důkaz nebyl proveden v dobré víře zúčastněných (zde tedy šlo o výpověď svědka, kterou poskytl v dobré víře při rekognici, o které se nemohl domnívat, že je v rozporu se zákonem). V tomto konkrétním případu ÚS konstatoval, že lze prohlásit svědeckou výpověď za nepoužitelnou, pouze co se týče částí, které jsou zcela jednoznačně kauzálně spjaty s procesně nepoužitelnou rekognicí.[61]

Tyto příklady jsou zde uvedeny jako ukázkový příklad přístupu českých soudů k nezákonným důkazům, v dalších částech bude pojednáváno o konkrétních typech vad jednotlivých důkazních prostředků na případech z praxe a jak se k nim lze zákonným způsobem postavit a jakým způsobem se soudy s takto vadně provedenými důkazy vypořádaly. Autor tedy dospěl k názoru, že v české právní teorii a praxi je možné se s touto doktrínou setkat jen velice zřídka kdy, i když s jejími projevy, které by se daly s ní spojovat, je možné se setkávat prakticky u většiny důkazních prostředků. Těmito důkazními prostředky jsou typicky: výpověď svědka či obviněného, záznam telekomunikačního provozu, znalecký posudek, zvláštní způsoby dokazování jakými jsou; konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus atd. U výše uvedených důkazních prostředků se nelze zabývat všemi případy ani všemi přípustnými důkazními prostředky, kdy by mohlo dojít k porušení zákona ve vztahu k námi zkoumané doktríně. Autor se bude zabývat takovými případy porušení, které považuje za stěžejní nebo takovými, na kterých lze v prostřední české trestního práva dobře demonstrovat aplikaci teorie plodů z otráveného stromu a tudíž lze se zabývat následky nedodržení procesních postupů.

[61] Nález ÚS ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1677/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=86155&pos=1&cnt=1&typ=result

4. Aplikační praxe Teorie plodů z otráveného stromu v ČR

4.1 Obviněný a jeho práva, výslech obviněného

Osoba obviněného je ústřední postavou celého trestního stíhání. A jako s takovou je s ní nutné nakládat a přistupovat k ní, s ohledem na příslušné zásady trestního řízení a především zásadu presumpce neviny. Až do vynesení pravomocného rozsudku je tedy nutné nahlížet na obviněného, jako na procesní stranu se všemi procesními právy a v zásadě s rovným postavením se státním zástupcem.[62]

Osoba pachatele je v trestním právu označována různými pojmy. Jedná se nejprve o podezřelého, obviněného, obžalovaného a příp. odsouzeného. Podezřelým je označena osoba, v jejímž případě má policejní orgán důvodně za to, že se mohla dopustit trestného činu a ještě jí nebylo sděleno obvinění a zahájeno trestní stíhání. Je jím tedy osoba zadržená (§ 76 tr. řádu), pokud jí nebylo sděleno obvinění (§160 tr. řádu), ta, proti níž je vedeno zkrácené přípravné řízení (§ 179b odst. 2 tr. řádu), a může jím být i osoba podávající vysvětlení (§158 odst. 7 tr. řádu).[63] Ve chvíli, kdy proti takovéto osobě bylo zahájeno trestní stíhání, hovoří se o osobě obviněného (§ 32 tr. řádu) a v případě po podání obžaloby a nařízení hlavního líčení se z takovéto osoby stává obžalovaný (§ 12. odst. 8. tr. řádu). Odsouzeným se pak stane v případě, kdy nabyde právní moci rozsudek, kterým byla tato osoba uznána vinnou za spáchání trestného činu. Je tedy nutné tyto pojmy rozlišovat, protože s každým z nich je spojováno jiné stádium trestního řízení, a s tím i částečně odlišná práva a povinnosti. V následujícím výkladu budou tedy tyto pojmy rozlišovány.

V tuto chvíli autor považuje za důležité se zmínit o právu, které nesouvisí jenom s osobou obviněného, ale také se všemi případnými účastníky trestního řízení. Tímto právem je právo na to, že člověk nesmí být nucen k výpovědi v případě, že by vystavil nebezpečí trestního stíhání sebe nebo osobu blízkou (čl. 37 odst. 1 Listiny základní práv a svobod dále jen "**Listina**") toto právo je v případě obviněného rozšířeno o právo odmítnout vypovídat (čl. 40 odst. 4 Listiny). S tímto právem ÚS ve své judikatuře spojuje nejenom důkaz výslechem, ale například i důkaz listinný, který by byla dotyčná osoba nucena vydat na základě příkazu OČTŘ a v případě nesplnění by došlo na aplikaci § 66 tr. řádu a udělení pořádkové pokuty. Toto soud

[62] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 232

[63] JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 4. přeprac. vyd. Praha: Leges, 2012, s. 1224, ISBN 978-80-87576-69-4, s. 597

judikoval v nálezu ÚS sp. zn. II. ÚS 255/05 ze dne 23. 6. 2005, kde ve fázi přípravného řízení Policie ČR žádala po podezřelé vydání účetních materiálů bez udání důvodů. A posléze pomocí pořádkové pokuty vynucovala vydání důkazního materiálu po podezřelé, která odmítla příslušné knihy vydat s odůvodněním, že neví pro jaké důvody je toto požadováno. Nadto ÚS v citovaném nálezu konstatoval následující: „*protože trestné řízení v daném případě nepochybně směřovalo k obvinění stěžovatelky, nebylo možno stěžovatelku nutit uložením pořádkové pokuty k součinnosti spočívající v předložení důkazu, který ji mohl usvědčovat (viz též nález sp. zn. II ÚS 11801)*" [64] V tomto případě se Policie ČR nepochybně dopustila toho, že i přes nedostatek důkazů se domáhala zjištění skutkového stavu. Tato situace by se dala vyřešit domovní prohlídkou podle § 82 a násl. tr. řádu, nicméně v konkrétním případě nebylo k dispozici důvodné podezření o spáchání trestné činnosti a Policie ČR si chtěla příkazem o vydání věci, své podezření potvrdit či vyvrátit. V takovémto případě by pravděpodobně domovní prohlídka nebyla ani povolena. I proto, že se jednalo o podezření z podvodu ve výši cca 75 tisíc Kč, což odpovídá, dle názoru autora, nízké míře společenské škodlivosti. V této věci by příslušný orgán Policie ČR měl vyhledat jiné důkazy svědčící o trestné činnosti, např. podání vysvětlení od osob, které faktury předávali nebo vystavovali, případně výpis z bankovního účtu dotyčných stran apod.

Toto pravidlo bylo dále judikováno v nálezu ÚS sp. zn. I ÚS 671/05 kde bylo osobou odmítnuto sejmutí pachové stopy, opět z důvodu vystavení se potencionálnímu trestnímu stíhání. ÚS konstatoval v právní větě výše citovaného nálezu: „*Ústavní soud dal za pravdu námitce stěžovatele v tom směru, že nemůže být prostřednictvím pokuty nucen k tomu, aby opatřil, resp. svou součinností umožnil opatření důkazu, který by mohl být použit proti němu v trestním řízení; uvedeným postupem by totiž byl nucen k jednání, které je již nutno považovat za sebeobviňování.*“ V případě zajištění pachové stopy se jedná o složitý procesní a metodický postup.[65] Je také nutné připomenout, že takovýto důkaz bude důkazem nepřímým a to z toho důvodu, že pomocí pachové stopy se dá dovodit toliko, že dotyčný se na konkrétním místě nacházel, ale nelze s jistotou hovořit, kdy se tomu tak stalo a za jakých okolností.

---

[64] Nález ÚS ze dne 23. 6. 2006 sp. zn. II. ÚS 255/05. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=49297&pos=1&cnt=1&typ=result

[65] srov. s MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika.* Praha: C. H. Beck, 2001, s. 512, ISBN 80-7179-362-0, s. 175

Tyto případy se z jejich povahy netýkají přímo již obviněného, protože v nich nedošlo k zahájení trestního řízení. Nicméně tyto práva z nich vyplývající platí i v dalších stádiích trestního řízení. V kontextu námi zkoumané doktríny tedy orgány veřejné moci ve snaze o zajištění dostatečného množství podkladů pro zahájení trestného stíhání nebo i po něm, opatřovaly důkazy v rozporu se zákony.

4.1.1 Základní práva obviněného

Tato jsou stanovena v § 33 tr. řádu.

a) Prvním z těchto pravidel je povinnost OČTŘ umožnit **obviněnému seznámit se** všemi skutečnostmi, které jsou mu kladeny za vinu a dát mu možnost se k nim vyjádřit, což je projevem zásady kontradiktornosti řízení. V opačném případě se OČTŘ dopouští vážného pochybení, které v případě, že nebude zhojeno např. provedením důkazů v hlavním líčení, za přítomnosti obžalovaného, případně jeho obhájce a možnosti se vyjádřit, má za následek nemožnost využití takového důkazu v konečném rozhodování. [66]

Typickým příkladem může být "výpověď" svědka, neoznačená v souladu se zákonem za neopakovatelný či neodkladný úkon. Bez možnosti obžalované strany klást takovému svědkovi otázky. Tato "výpověď" bude označena pouze jako podání vysvětlení dle § 158 odst. 3 a 4 tr. řádu a tudíž ji nelze, s odůvodněním na shora uvedené, použít v trestním řízení, jako důkaz proti obviněnému.[67] Navíc např. při rozhodování o vazbě obviněného, musí soud konstatovat důvodnost podezření ze spáchání konkrétní trestné činnosti a tuto důvodnost musí opírat o již získané důkazy, přičemž ale nemůže argumentovat důkazem, o kterém obviněný neví či neměl možnost se s ním seznámit. Obdobné platí i při rozhodování o povolení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, domovní prohlídce atd.

b) Dále může **obviněný uvádět** okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky, v čemž mu nesmí být OČTŘ bráněno.

---

[66] *„Soud musí vést jednání tak, aby byl obžalovaný seznámen s jednotlivými důkazy předloženými obžalobou, tedy mu bylo umožněno jednotlivé důkazy ověřovat, komentovat a vyvracet"* Nález ÚS ze dne 4. 11. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1526/08. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60528&pos=1&cnt=1&typ=result

[67] Nález ÚS III. ÚS 376/01 ze dne 15. 11. 2011. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

c) Má **právo na obhajobu**, právo zvolit si obhájce a s ním se radit v průběhu úkonů prováděných OČTŘ. Je nutné rozlišit případy nutné obhajoby § 36 a násl. tr. řádu a případy, kdy jde o "pouhé" uplatnění tohoto práva obviněným. V případě nutné obhajoby zákon rozlišuje případy, kdy je nutná přítomnost obhájce již v přípravném řízení (§ 36 odst. 1 až 3 tr. řádu v případ odst. 2 kdy to shledá státní zástupce za nutné, vzhledem k pochybnostem o stavu obviněného a jeho způsobilosti náležitě se hájit) a na povinnost mít obhájce v hlavním líčení (§ 36 odst. 4 písm. a tr. řádu), případně v řízení jiného typu (podle § 36 odst. 4 písm. b tr. řádu). Zásah do takovéhoto práva je vážným pochybením v řízení a bude mít vliv na zákonnost již provedených důkazů. Protože osoba obviněná by byla krácena na svých ústavních právech (čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3. Listiny) z čehož vyplývá, že obviněný v zákonem uvedených důvodech musí mít obhájce a v případě, že si ho sám nezvolí, tak mu bude ustanoven soudem tzv. ex offo. V případech nutné obhajoby se domnívám, že zákonnost všech provedených důkazů bude zpochybněna s odkazem na spravedlivý proces a pochybení OČTŘ v absenci obhájce. S následkem případného vrácení věci k projednání zpět státnímu zástupci. Problematické se může jevit ustanovení § 36 odst. odst. 3 tr. řádu, kde je nutná obhajoba podmíněna hranicí převyšující 5 let, a to i v případě pokračování trestné činnosti, kdy má být uložen společný trest.

Toto judikoval usnesením Nejvyšší soud ČR v kontextu tehdy platného § 37a zákona č. 140/1960 Sb., tr. zákona, který byl ve shodném znění přenesen do § 45 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., tr. zákoníku, a tudíž se lze důvodně domnívat, že toto usnesení je aplikovatelné i na tento nový kodex. Tento problém se týká úkonů prováděných OČTŘ (zejména tedy v přípravném řízení Policií ČR a státním zástupcem), kdy může dojít k zjištění že, přichází podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku, k možnosti uložení společného trestu převyšující hranici 5ti let a v takovémto případě je ihned povinností OČTŘ provést opatření ve vztahu k nutné obhajobě obviněného. [68]

[68] Usnesení NS ČR ze dne 1. 9. 2005 sp. zn. 7 Tdo 851/2005. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015]: *„Důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. spočívající v konání řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let, je založen i tím, že v probíhajícím trestním řízení bude třeba rozhodnout o uložení společného trestu za pokračování v trestném činu podle § 37a tr. zák., pokud po zrušení dřívějšího rozhodnutí o vině a trestu odůvodňuje souhrn všech dílčích útoků pokračujícího trestného činu takové jeho právní posouzení, které je spojeno s uložením společného trestu podle sazby trestu odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Proto jsou orgány činné v trestním řízení povinny řešit jako předběžnou otázku podle § 9 odst. 1 tr. ř., zda další stíhané útoky tvoří spolu s již projednanou trestnou činností téhož pachatele pokračující trestný čin (§ 89 odst. 3 tr. zák.) a zda postupem podle § 37a tr. zák. přichází v úvahu uložení společného trestu za pokračování v trestném činu podle sazby trestu*

V případech, kdy obviněný obhájce mít nemusí a nezvolí si ho, se nemůže dovolávat ochrany práva na obhajobu, s odkazem na to, že byl na svých právech krácen. O tom však musí být, předem vyrozuměn a poučen.

V případě, kdy obviněný má obhájce, plynou osobě obhájce nemalá práva ve vztahu k OČTŘ a to zejména právo se účastnit vyšetřovacích úkonů a být o nich vyrozuměn pokud podle §165 odst. 2 tr. řádu, se nejedná o případ, kdy nelze provedení úkonu odložit. Jestliže např. obhájce vyrozuměl příslušného komisaře o tom, že využívá právo v § 165 odst. 2 tr. řádu. Byl proveden výslech svědka po zahájení trestního řízení, bez přítomnosti takovéhoto obhájce a svědek poté, co opustil policejní stanici zemře, při srážce s automobilem. Takováto výpověď by neměla být považována za neodkladný úkon a obhájce o ní měl být vyrozuměn, což se nestalo, a tudíž bylo obviněnému upřeno právo na spravedlivý proces vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny, a to pouze jenom chybou OČTŘ, že nebyl vyrozuměn příslušný obhájce. Tato chyba má tedy povahu absolutní, protože opakování takovéhoto úkonu není možné a úkon je od začátku postižen podstatnou vadou. K takovéto výpovědi nelze přihlížet v hlavním líčení jako k použitelnému důkazu.[69] Stejný osud důkazu bude situace, při které má dojít na využití protokolu o úkonu, o kterém měl být obhájce vyrozuměn, ale tomuto se nestalo. Takový obhájce má poté právo toto namítat a soud poté tento konkrétní protokol nemůže v líčení použít.

Nejvyšší soud upravil právo obviněného na obhajobu v případě kdy: *„nemá obhájce a OČTŘ neprováděly žádné úkony směřující k meritornímu rozhodnutí, u nichž by absence právního zastoupení obhájcem mohla mít pro obviněného jakýkoliv negativní důsledek, pak nedošlo k porušení práva obviněného na obhajobu.“*[70]

V případě, kdy obviněný nemá finanční prostředky na obhájce, rozhodne předseda senátu (v přípravném řízení soudce) o nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou cenu, s odkazem na důkazy o množství prostředků obviněného (§ 33 odst. 2 a 4 tr. řádu).

---

odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje 5 let. Ihned po zjištění, že tomu tak je, musí mít obviněný v projednávané věci obhájce.“

[69] Nález ÚS ze dne 15. 11. 2011 sp. zn. III ÚS 376/01. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015]: *„Akceptuje-li trestní řád pro rozhodnutí ve věci samé provedení důkazu mimo hlavní líčení, musí takové provedení důkazu garantovat právo na obhajobu a zásadu kontradiktornosti řízení v míře srovnatelné s kautelami provádění důkazů v hlavním líčení.“*

[70] Usnesení NS ČR ze dne 6. 11. 2013 sp. zn. 3 Tdo 1149/2013-25. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

d) Dalším příkladem práva obviněného může být § 166 odst. 1 tr. řádu. Podle tohoto má **právo prostudovat spisový materiál a učinit návrhy na doplnění dokazování** po skončení vyšetřování. ÚS s ohledem na důležitost tohoto okamžiku, který znamená přesun řízení před soud, konstatoval požadavek na možnost obviněného a jeho obhájce seznámit se v přiměřeném časovém úseku s obsahem spisu, což mu musí být OČTŘ umožněno a musí o tomto být vyrozuměn. Pokud ovšem není toto právo využito, nemůžu se obviněný již zpětně domáhat porušení tohoto práva, které sám vědomě nevyužil. V usnesení ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. III. ÚS 1537/07-1 ÚS konstatoval důležitost tohoto institutu ve vztahu k prověření dodržování procesních předpisů ve vyšetřování.[71] Je nutné i v kontextu výše citovaného usnesení posuzovat spravedlivost řízení jako celku a to, zda celkový průběh konkrétního řízení garantuje spravedlivý výsledek.

4.1.2 Výslech obviněného

Osoba obviněná z trestného činu je sama, ze své podstaty, nositelem zásadních informací o skutku. Její výpověď, je specifickým důkazním prostředkem, protože zákon takové osobě neukládá povinnost mluvit pravdu (srov. s povinností mluvit pravdu a nic nezamlčet v případě výslechu svědka § 101 odst. 1 tr. řádu viz níže). V případě výslechu obviněného zákon uvádí řadu podmínek (§ 91-95 tr. řádu), které je nutné naplnit, aby došlo k procesně správnému provedení a zajištění výpovědi. A tak je velice jednoduché určit, v kterých částech dojde k případnému pochybní.

„Před prvním výslechem je třeba zjistit totožnost obviněného, dotázat se jej na jeho rodinné, majetkové a výdělkové poměry a předchozí tresty, objasnit mu podstatu sděleného obvinění a poučit jej o jeho právech.“[72] Jestliže nedojde ke zjištění totožnosti obviněného, může nastat záměna osob.

To připadá v úvahu zejména u osob cizí státní příslušnosti anebo u osob, které nemají průkaz totožnosti. V opačném případě prokázání se průkazem totožnosti spolehlivě postačuje k prokázání totožnosti osob. Pokud by došlo k záměně osob, tak u osoby, vystupující pod cizím jménem, by muselo být zastaveno trestní stíhání, nejspíše podle § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu

[71] Usnesení ÚS ČR ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. III. ÚS 1537/07-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[72] § 91 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

a zahájeno trestní stíhání proti skutečnému pachateli. V případech, kdy OČTŘ nezjistí informace, sloužící k identifikaci obviněného, sice dojde k málo závažnému pochybení, které je možné napravit dodatečným dotazem na konkrétní věc.

Pouze tehdy, kdy není vysvětlena podstata obvinění a chybí poučení o právech obviněného, tak tím došlo k vážnému pochybení ze strany OČTŘ a takováto výpověď by nesměla být použita v trestním řízení. Toto s konečnou platností nelze tvrdit pro všechny případy poučení, protože by bylo zcela nepřiměřené tvrdit, že výpověď je zcela neúčinná v případě, když nedošlo k poučení podle § 95 odst. 2 tr. řádu, konkrétně v části týkající se nutnosti přečtení protokolu na základě žádosti obviněného. O takovéto vadě se nelze důvodně domnívat, že obviněný byl významně krácen na svých ústavních právech.

Výjimkou je situace, kdy nejprve nedojde k poučení o právu nevypovídat, což je závažné pochybením ze strany OČTŘ, způsobující ve většině případů absolutní neplatnost takovéhoto důkazu. Avšak pokud by obviněný souhlasil s dodatečným poučením, kde by prohlásil, že na svojí výpovědi trvá a nechce jí změnit, nebylo by důvodné ani úsporné o takovémto důkazu tvrdit, že ho nelze použít u soudu.

Za nejdůležitější právo považuje autor právo obviněného nevypovídat (čl. 40 odst. 4 Listiny). O tomto právu musí být vyrozuměn (s odkazem na § 33 odst. 5 tr. řádu). V případě, kdy OČTŘ řádně nepoučí obviněného o tomto právu, tak výpověď, ať už její obsah bude jakýkoliv, nesmí být využita pro účely trestního řízení, pokud není dán dodatečný souhlas, jak již bylo uvedeno výše.

Příkladem ad absurdum může být: Obviněný se při absenci poučení doznal k vraždě a uvedl, že schoval tělo u krmelce kousek od svého rodného domu. Tato informace nesmí být v této formě využita. Ale vyvstává otázka, jestli tomu tak v praxi vždy bude a případně jakým způsobem může být této informace legálně využito. Autor dochází k závěru, že legálně využít této informace nelze, ale protože OČTŘ jsou „pouze“ lidmi nelze si nalhávat, že takováto informace skončí nevyužita. Podle zákona je takováto výpověď nepochybně absolutně neplatná. Je ale možné, že za nedlouho poté je tělo náhodně objeveno houbařem se psem. Nalezené tělo se podaří identifikovat jako oběť z uvedeného případu a na těle se najdou i stopy usvědčujícího „našeho“ obviněného. Je tedy také možné, že takový houbař byl náhodou známý komisaře Policie ČR, který se tímto případem zabýval. Což v případě, kdy by byl takovýto přesun informace od policisty k “houbaři“ prokázán, by vedlo nejenom ke zpochybnění důkazu, ale i hrozbě postihu pro policistu.

Vyvstává nám tedy otázka, zda v každém případě musí procesní chyba OČTŘ vést automaticky k nemožnosti použití důkazu, i přesto že vlivem této chyby by byl usvědčen pachatel závažné trestné činnosti. Bylo by nutné zvážit střet zájmu společnosti oproti právu na spravedlivý proces a dalších práv na straně obviněné. Spolu s tímto posoudit závažnost spáchaného skutku a závažnost porušeného práva. Jestli v tomto krajním případě, kdy někdo jiného úmyslně usmrtil, má takovýto člověk právo na úplnou právní ochranu, když svým jednáním zcela zjevně a vědomě zasáhl do absolutního práva na život? V naší společnosti nemůže být pochyb, že obecné povědomí o tom, že takovýto čin není přípustný, je hluboce zakořeněno, a tudíž takové jednání samo o sobě je neomluvitelné.

Při objasňování zvlášť závažné trestné činnosti (vražda, terorismus, obchod s lidmi, znásilnění apod.) by, dle názoru autora, měl zákon umožnit, aby OČTŘ mohly pod dohledem soudu nebo státního zástupce (jenž vykonává dozor v přípravném řízení) využít i procesně závažně vadných úkonů pro objasnění takovýchto případů, s ohledem na převažující veřejný zájem a to i v případě vážného procesního pochybení při provádění důkazu. Např. osoba je zachycena soukromou kamerou, která míří na veřejné prostranství a není provozována v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jak znásilňuje dívku. Záznam je pořízen v rozporu se zákonem, nicméně na záznamu je jasně vidět tvář osoby, která se znásilnění dopustila a jiný usvědčující důkaz neexistuje. Na základě názoru autora by v tomto případě měl být takový nezákonně pořízený záznam, použit pro účely trestního řízení.

Obviněnému v případě, kdy se rozhodne vypovídat, musí být dán prostor se: „*podrobně vyjádřit, zejména souvisle vylíčit skutečnosti, které jsou předmětem obvinění, uvést okolnosti, které obvinění zeslabují nebo vyvracejí, a nabídnout o nich důkazy.*“[73] Dále mohou být obviněnému kladeny doplňující otázky (s omezením žádné navádějící, kapciózní a jiné podobné navádějící otázky). Obviněný nemá povinnost odpovídat na otázky, což se váže k jeho právu nevypovídat. Osobní názor autora je, že je právem obviněného odpovídat jen na některé dotazy, protože právo odmítnout vypovídat lze chápat extenzivně a nikoliv pouze tak, že obviněný bude vypovídat nebo nebude. Je tedy možné využít právo nevypovídat v průběhu celého výslechu. Záleží pouze na úvaze dotyčné osoby, kdy tohoto práva využije.

[73] § 92 odst. 2 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

Zvláštní úpravu výslechu u hlavního líčení nalezneme v § 208 tr. řádu a § 209 tr. řádu. V prvně zmiňovaném je upraven případ, kdy je obžalovaných několik a je v některých případech žádoucí, aby byl vyslýchán každý samostatně. Toto opatření je zavedeno zejména z toho důvodu, aby jednotliví obžalovaní nevypovídali záměrně ve shodě, anebo naopak v rozporu s jinými obžalovanými. Takovéto výpovědi poté musí při hodnocení důkazů projít přísnějším hodnocením, co se týče jejich objektivnosti, i co se závěrů z nich plynoucích týče. V případě, že předseda senátu nezvolí opatření pro oddělený výslech, nespatřuje zákon v tomto žádné vady. Ale pokud jsou výslechy obžalovaných prováděny odděleně a v jejich nepřítomnosti, je zde požadavek seznámit je s obsahem výpovědi spoluobžalovaných a možností se k ní vyjádřit. Nesplnění této povinnosti by, dle názoru autora, mohlo vést k závažné vadě, která je spatřována v nemožnosti obviněného seznámit se s jedním z důkazů a tudíž by mělo dojít buď k dodatečnému seznámení s obsahem výpovědi, nebo ke zrušení rozhodnutí ve věci a vrácení k opětovnému projednání věci k soudu první instance.

V druhém zmiňovaném paragrafu se hovoří o nutnosti oddělit výslech obžalovaného od výslechu ostatních svědků. V takovýchto případech se výslech obžalovaného provádí jako první a následují výslechy svědků zpravidla za přítomnosti obžalovaného. Jestliže existuje důvodná obava, že by svědek byl přítomností obžalovaného ovlivňován, soudce učiní potřebná opatření k tomu, aby byl výslech proveden bez přítomnosti obžalovaného. Po ukončení výslechu svědka musí být obžalovaný seznámen s obsahem výpovědi a může se k ní vyjadřovat a prostřednictvím soudu klást dodatečné otázky svědkovi, aniž by se s ním setkal. V případě, že obžalovaný nemá možnost seznámit se s obsahem výpovědí svědka, která byla provedena za nepřítomnosti obžalovaného, dochází opět k relativní neplatnosti takovéto výpovědi a její nemožnosti použít, pro meritorní rozhodnutí ve věci, za nezměněného stavu čímž by bylo dodatečné seznámení se s obsahem a možnosti se vyjádřit (viz výše výslech obviněného).

4.2 Osoba svědka a jeho výpověď

Svědkem se rozumí fyzická osoba, která vnímala a pozorovala skutečnosti důležité pro zjištění skutkového stavu věci. Jedná se o osobu odlišnou od osoby obviněného (podezřelého, obžalovaného), která je nezastupitelná a má tedy mimořádná význam pro trestní řízení.[74] Trestní řád nestanovuje podmínky svědecké způsobilosti, toto vyplývá z důležitosti svědecké výpovědi

[74] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 385

jako stěžejního důkazu a je tu vůle zákonodárce umožnit výslech co nejširšího okruhu osob. Zákon nicméně uvádí jisté podmínky v případě konkrétních osob. V případě např. osoby neslyšící nebo jinak hendikepované zákon přiznává možnost ustanovení tlumočníka § 28 tr. řád. atd.

Podstatné rozdíly ve výslechu svědka lze spatřovat ve vztahu k jeho věku. Zákon rozděluje takovéto osoby na tři skupiny: starší 18ti let, 15-18 let a mladší 15ti let.

„Věková i mentální úroveň osob mladších osmnácti let vyžaduje diferencovaný přístup a zvláštní znalosti při jejich výslechu, zejména pokud jsou tyto osoby vyslýchány za situace, kdy jsou zároveň poškozenými (zvláště ohledně některých trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti).“[75] Osobám starším 18ti let zákon nepřisuzuje žádnou zvláštní ochranu. U osob mladších 18ti let se ochrana takovýchto osob vzhledem k jejich mravní vyspělosti zpravidla zvyšuje. Nelze tvrdit, že tomu tak musí být vždy. Z § 101 odst. 1 tr. řádu věty třetí lze dovodit, že je nutné přihlížet ke konkrétní osobnosti vyslýchané osoby (mladší 18ti let) a nelze tedy vždy postupovat stejně. V § 102 tr. řádu je blíže specifikován postup při výslechu osob mladších 18ti let. Musí být veden ohleduplně. Ve většině případů by mělo dojít k tomu, aby k takovémuto výslechu byla přibrána osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže a mohla by být prospěšná pro správné vedení výslechu. Touto osobou může být orgán sociálně-právní ochrany dítěte případně i rodič, zákonný výčet je demonstrativní a proto v konkrétních případech mohou touto osobou být např. prarodiče dítěte, se kterými žije atd. Tyto osoby mají právo, pokud nedochází k nebezpečí z prodlení, navrhnout přerušení nebo ukončení výslechu, se zřetelem k psychickému stavu mladistvého a tomuto OČTŘ vyhoví. Takovouto osobou, ale nemá být jiný dospělý svědek, který byl slyšen nebo by mohl být slyšen v téže věci, která navíc nepřispěje svojí přítomnostní k řádnému vedení výslechu.[76] Opakovaný výslech mladistvého je nežádoucí a v hlavním líčení, na základě rozhodnutí soudu, postačí provést přečtením protokolu nebo záznamu. Pokud je průběh výslechu zachycen i obrazově, je nutné tento záznam během jednání přehrát. Osoba, která byla přítomna takovému výslechu, se může vyslechnout k správnosti zápisu a způsobu provádění výslechu bez dalšího omezení. Ve vztahu k použití ustanovení § 102 tr. řádu, však musí být splněny i další v něm uvedené podmínky. Nad toto právo, trestní

[75] *Ochrana dětí* [online] Nejvyšší státní zastupitelství [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-deti

[76] Rozhodnutí NS ČR ze dne 24. 3. 1970 sp. zn. 7 Tz 84/69. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

řád promítá ochranu mladistvých i do dalších ustanovení (např. při požadování vysvětlení od nezletilého § 158 tr. řádu je povinnost o tomto vyrozumět zákonného zástupce, pokud tento úkon nelze odložit a vyrozumění nelze zajisti).

V případě porušení práv mladistvých s ohledem na jejich věk, budou soudy brát takové pochybení jako závažný procesní nedostatek. Dojde-li k pochybení procesního charakteru, které nemá vliv na duševní stav mladistvého, by naopak soudy měly brát na zřetel zbytečné neopakování takových úkonů a tudíž dovodit jejich použitelnost.

Například mladiství ve věku 16ti let bude svědkem trestné činnosti, k takovému to výslechu bude zpravidla přizvána další nezúčastněná osoba. Nicméně každá osoba má jiný stupeň duševního vývoje v určitém věku a proto je u některých mladistvých další osoba nutná a u jiných nikoliv. V případě, že takováto osoba přítomná není a mladiství i po poučení, kterému je schopen porozumět nejeví známky toho, že takovouto osobu u výslechu požaduje, pak autor dochází k závěru, že není důvodné a potřebné tuto osobu k výpovědi přibírat. Její absence v konkrétních případech nemůže mít za následek neplatnost takového procesního postupu. Nicméně v jiném případu, kdy osoba bude očividně událostí vyrušena, může nepřítomnost nezúčastněné osoby, být vážnou vadou v procesním postupu.

Osoba svědka je povinna se dostavit na předvolání podle § 97 tr. řádu a vypovídat, v opačném případě může být k tomuto přinucena pořádkovou pokutou dle § 66 tr. řádu, případně předvedena podle §97 a 98 tr. řádu (kdy svědka lze předvést, jen pokud byl nejprve předvolán a k tomuto se bez omluvy nedostavil). V těchto případech je tedy možné svědka „donutit“, aby spolupracoval s OČTŘ na objasnění skutkového stavu věci a takovéto “donucení“ není z jeho povahy považováno v rozporu s právním řádem. Nicméně i zde platí právo svědka na odepření vypovídat podle § 100 tr. řádu. Svědek tedy nemá stejnou možnost jako obviněný a to nevypovídat, ale musí mít k tomu konkrétní důvod a odvolat se na něj. Jedná se typicky o případy, kdy výpověď odepře příbuzný obviněného (§ 100 odst. 1 tr. řádu). Svědek je dále oprávněn odmítnou vypovídat v situaci, kdy by vystavil nebezpeční trestního stíhání sebe nebo osoby vyjmenované v § 100 odst. 2 tr. řádu, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

Trestní řád reflektuje požadavek na zájem státu na ochranu utajovaných informací v § 99 tr. řádu, kde je vysloven zákaz výslechu svědka ohledně utajovaných informací, které je povinen zachovat v tajnosti, s výjimkou případu, kdy je této povinnosti zbaven příslušným orgánem. Svědek nesmí být vyslýchán ani v případě kdy by porušil státem uloženou nebo

uznanou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn.[77] Toto právo je částečně modifikováno Nejvyšším soudem v usnesení sp. zn. 7TDO 1429/2010 ze dne 12. 1. 2011 a to v případech příslušníků Policie ČR.[78]

Stejně jako u obviněného, je nutné i u svědka zjistit totožnost a poměry k projednávané věci. Z povahy tohoto důvodu vyplývá, že v některých případech je nutné hodnotit přísněji pravdivost výpovědi, protože může dojít k tomu, že svědek má zájem napomoci jedné ze stran, a to i přesto, že takovýto postup je protizákonný a hrozí za něj zákonný postih, viz dále. Taktéž stejně jako u obviněného lze klást doplňující otázky pro odstranění případných nejasnosti o skutkovém stavu. Toto je v případě svědka dále rozšířeno o omezení, které se týká jeho intimní oblasti. Takovéto otázky mohou být pokládány, jen pokud jsou zcela nezbytné pro objasnění skutečnosti významné pro trestní řízení a to jen s maximálním ohledem a šetrně k osobě svědka. Je tu kladen důraz především na stránku emoční, kdy v některých případech (znásilnění, domácí násilí atd.) bude výslech pro svědka (v některých případech též poškozeného v téže věci) velice vyčerpávající. Zákon klade důraz na to, aby takovýto výslech byl proveden pouze jednou a to za splnění všech zákonných podmínek, aby šetřil osobnost svědka (potažmo poškozeného).

Svědek má povinnost vypovídat úplnou pravdu a nic nezamlčet o tomto musí být poučen. V praxi k tomuto poučení dochází již zcela automaticky, jelikož soudci tento proces mají zautomatizovaný, ale pokud by se stalo, že chybí poučení, je nutné svědka zpětně poučit a upozornit ho na případné možnosti nevypovídat a to ze zákonných důvodů. Pokud by svědek po dodatečném poučení využil takovýchto důvodů, je původně chybná výpověď zcela neúčinná a s tím i související informace z ní plynoucí.

V případě, kdy u soudu bude prokázáno, že svědek vědomě uváděl nepravdu, spojuje s tímto zákon postih, a to ve formě § 346 odst. 2 tr. zákoníku, na čemž lze ukázat odlišnost od

---

[77] § 99 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

[78] Usnesení NS ČR ze dne 12. 1. 2011 sp. zn. 7Tdo 1429/2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Právní věta: Příslušník Policie České republiky je povinen vypovídat jako svědek v trestním řízení i o skutečnostech, ohledně nichž je jinak podle § 115 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, povinen zachovávat mlčenlivost, tj. o skutečnostech, s nimiž se seznámil při plnění úkolů policie nebo v souvislosti s nimi a které v zájmu zabezpečení úkolů policie nebo v zájmu jiných osob vyžadují, aby zůstaly utajeny před nepovolanými osobami. Podle § 115 odst. 3 citovaného zákona se totiž policista nemůže dovolávat povinnosti mlčenlivosti mimo jiné vůči orgánům činným v trestním řízení, takže před svým výslechem nemusí být zproštěn této povinnosti podle § 115 odst. 4 citovaného zákona a neplatí u něj ani zákaz výslechu podle § 99 odst. 2 tr. ř.*“

postavení svědka a obviněného (s výjimkou tr. činu křivého obvinění a pomluvy, který platí stejně pro obviněného i svědka).

I osobě svědka svědčí právo na přítomnost advokáta při jeho výslechu. Je tomu tak za předpokladu, že svědek si sám zvolí advokáta a má mu být umožněno se výslechu účastnit jako tzv. právní pomoc. [79]

Z výše uvedených podkapitol ohledně postavení svědka a obviněného tedy jasně vyplývá větší míra ochrany pro obviněného (potažmo obžalovaného) v trestním řízení, která plyne z nutnosti dodržení základních práv a svobod jednotlivce, do kterých je v případě obviněného podstatnou měrou zasahováno. Oproti postavení svědka, jenž slouží v trestním řízení jako jeden ze zdrojů poznání skutkového stavu.

4.3 Znalci a znalecké posudky

Znalcem je osoba, která získala znalosti rozhodné skutečnosti, o kterých má podat zprávu, až na základě svého odborného znaleckého posudku. Jedná se o případy, kdy ke zjištění skutkového stavu je nezbytná odborná znalost v konkrétní vědní disciplíně, kterou soudce nedisponuje.[80] Jedná se o osobu zastupitelnou, protože na základě vstupních informací by znalec měl dospět ke shodným závěrům, jako jiný znalec ze stejného oboru.[81] Je zde, kladena logická podmínka, že znalec v jedné věci nemůže být zároveň znalcem i svědkem a to z toho důvodu, že jeho osobní účast při rozhodných událostech by měla vliv na hodnocení a tvorbu

---

[79] viz Nález ÚS ze dne 8. 3. 2005 sp. zn. I. ÚS 734/04. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„Postupem policie bylo porušeno ústavní právo stěžovatele na právní pomoc v řízení, zakotvené v čl. 37 odst. 2 Listiny, a to tím, že mu nebylo umožněno, aby jím zvolený advokát byl přítomen jeho výslechu jako svědka již ve fázi přípravného řízení. Z ústavněprávního hlediska není žádný důvod, aby svědek, na rozdíl od osoby podávající vysvětlení, neměl právo na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny. Přitom v žádném případě nejde o to, že by orgán činný v trestním řízení měl za povinnost advokáta zajistit, anebo odkládat provedení svědecké výpovědi proto, že si svědek přeje mít u výslechu svého advokáta, ale pouze o povinnost toto zastoupení umožnit. Je proto věcí svědka, zda se rozhodne přijít k podání svědecké výpovědi v doprovodu svého právního zástupce, či sám.*“

[80] Nález ÚS ČR ze dne 15. 3. 2012 sp. zn. III ÚS 1330/11-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„Posoudí-li soud sám skutečnosti, k nimž je třeba odborných znalostí, aniž ohledně těchto skutečností provedl znalecké dokazování, jde o vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, přičemž není podstatné, že případně patřičnými odbornými znalostmi disponuje. Tomu neodporuje okolnost, že znalecký posudek zpravidla představuje jen jeden z pramenů (byť zásadní) pro vytvoření soudcovského přesvědčení o otázce příčetnosti, který musí být hodnocen v souvislosti se všemi ostatními zjištěnými skutečnostmi, jež jsou z tohoto hlediska relevantní. Zjištění, zda je dán stav duševní poruchy vylučující trestní odpovědnost či nikoli, nestačí dovodit ani jen z vyjádření ošetřujícího lékaře, nýbrž musí být založeno na znaleckém posudku znalce psychiatra.“*

[81] MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P., a kol. 2007. op. cit., S. 385

znaleckého posudku, k tomu došla i soudní praxe (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 3. 6. 1976 sp. zn. 4 Tz 98/76).

Jmenování a způsobilost znalců je blíže upravena v zákoně č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZnalZ“). Z tohoto zákona vyplývá, že každý obor, který vyžaduje specifické znalosti, má svůj seznam znalců u krajských soudů. V případě, že tomu tak není, a je takový znalec nutný pro trestní řízení, je nutné osobu, která má patřičné znalosti, znalcem ustanovit a následně přibrat k vypracování znaleckého posudku. V případě, že byl přibrán znalec nezapsaný do seznamu podle ZnalZ to automaticky neznamená, takovou vadu, která by mohla mít vliv na správnost a účinnost posudku.[82] Povinností znalce je zpracovat znalecký posudek objektivně a pravdivě v kontextu všech informací, které mu poskytnou OČTŘ, případně strana, která znalecký posudek předloží. S tím souvisí součinnost OČTŘ v poskytování informací znalci.

Výslech znalce probíhá tak, že je poučen o povinnosti uvádět ve znaleckém posudku pravdivé výroky na základě informací, které měl k dispozici a nic nezamlčovat, s čímž jsou případně spojeny stejné následky jako v případě svědka. Pokud je znalecký posudek vypracován písemně (což v převažující většině je), stačí, aby se při výslechu na něj odvolal a stvrdil (§ 108 odst. 1 tr. řádu).

Při hodnocení znaleckého posudku je nutné si uvědomit, že soudce-právník je nucen posuzovat výsledek zkoumání odborné otázky z jiné vědy než je právo, v níž on sám nebývá z pravidla kvalifikován. Je tedy nutné, ho stejně jako jiné důkazní prostředky hodnotit ve vztahu k zásadě volného hodnocení důkazů a není mu možné přisuzovat automaticky významnější postavení než jiným důkazním prostředkům.[83]

Na nižší úrovni než znalecký posudek stojí podle § 105 tr. řádu odborné vyjádření, které je dostatečné dle odstavce prvního výše citovaného ustanovení, v případě, že postačují pouhé odborné znalosti. Má se dát přednost odbornému vyjádření před znaleckým posudkem a to i z důvodu nižších zákonných podmínek uložených pro odborné vyjádření. Pokud vzhledem ke složitosti posuzované otázky a je-li to nezbytné k objasnění věci, je nutné nechat vypracovat

[82] Rozhodnutí NS ČR ze dne 5. 2. 1986 sp. zn. 4 To 81/85. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[83] MUSIL, J. *Hodnocení znaleckého posudku.* [online] Ministerstvo vnitra ČR[cit. 1. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx

znalecký posudek.[84] Tento systém je zvolen, i kvůli menší finanční náročnosti odborného vyjádření oproti znaleckému posudku.[85]

Vady znaleckého posudku se dají, dle názoru autora, rozdělit do dvou skupin a to na vady úplné a vady zhojitelné:

a) vady zhojitelné/částečné

- náležitosti znaleckého posudku jsou taxativně stanoveny v § 13 vyhlášky č. 37/1967 Sb., ze dne 17. dubna 1967 k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "VZnalZ"), v případě porušení některých ustanovení cit. vyhlášky dochází k vadám znaleckého posudku, které dle názoru autora jsou již ze své podstaty zhojitelné např.:
- jedná-li se o vady podle § 109 tr. řádu (i vadu podle §13 odst. 5 VZnalZ), kde se hovoří o pochybnosti o správnosti posudku, případně o neúplnosti nebo nejasnosti. V takovém případě je znalec požádán, aby takovéto nejasnosti vysvětlil nebo případně doplnil. Pokud tomuto nebude ze strany znalce vyhověno, zákon dává povinnost přibrat znalce jiného. A autor se přiklání k názoru, že osud takového „neopraveného" posudku bude úplná neúčinnost pro trestní řízení.
- V § 110a tr. řádu zákon hovoří o případu, kdy znalecký posudek byl předložený stranou. Stanoví povinnost připojit doložku, kterou znalec ztvrzuje, že si je vědom následků vědomě nepravdivého znaleckého posudku. V takovém případě by z dikce zákona vyplývalo, že pokud takovouto doložkou není posudek opatřen, nemůžu být použit v trestním řízení. K této problematice se vyjádřil Nejvyšší soud v rozsudku dne 27. 3. 2009 sp. zn. 5 Tz 100/2007 kde konstatoval, že se jedná o vadu, kterou lze odstranit dodatečným upozorněním znalce. Ani v případě, kdy k tomuto nedošlo, se nejedná o důkaz neúčinný, ale bude moci být před soudem použit jako důkaz listinný (např. jako odborné vyjádření). Což v praxi znamená, že bude mít nižší důkazní sílu než znalecký posudek. Toto je specifický příklad v trestním řízení, kdy se i vadný důkaz může použít, ale jeho kvalita se vinou vady snižuje a mění se i jeho označení.
- Znalec se ve svém znaleckém posudku vyjádřil k hodnocení důkazů a případně řešil i právní otázky. V tomto případě dochází v části posudku, která se takovéhoto týká k vadě. Jelikož toto

[84] Nález ÚS ČR ze dne 15. 8. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/08-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]

[85] VANTUCH, P. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?* [online] Česká advokacie, publikováno 27. 7. 2012 [10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/muze-byt-znalec-ktery-vypracoval-posudek-pro-stranu-obhajoby-vyslechnut-soudem-jako-svedek

znalci nepřísluší podle § 107 odst. 1 věta druhá tr. řádu. Vada se z její povahy nemusí týkat celého posudku a nelze jen tohoto z důvodu znalecký posudek odmítnout.[86]

b) vady úplné – nebo také vady zásadní a neodstranitelné, dají se dále rozdělit na několik typů:

1) vady v osobě znalce

a) v případě znalce, kdy je důvodná pochybnost o podjatosti znalce ve vztahu k věci podle § 105 odst. 1 tr. řádu by takováto osoba neměla být připuštěna jako znalec v daném případě.

b) jedná-li se o osobu, která nemá status znalce případně znaleckého ústavu a nebo nebyly-li tyto subjekty řádně přibrány, dochází k tomu, že takovýto posudek nemá potřebné náležitosti znaleckého posudku a lze ho u soudu provést jen např. jako listinný důkaz

c) osoba, která v trestním řízení figuruje např. jako obhájce nesmí být zároveň ustanovena jako znalec § 35 odst. 3 tr. řádu (v případě této vady a vady, kdy osoba znalce nemá status znalce se jedné o teoretické vady, které v praxi prakticky nelze v rozhodnutích soudů nalézt)

2) vady v obsahu znaleckého posudku- znalec byl sice řádně poučen, ale vědomě uvedl nepravdivé informace. Následkem je nepravdivý znalecký posudek a znalec může být podle § 346 tr. zákona potrestán až v krajním případě k odnětí svobody na deset let (v případě znaleckého posudku by tato situace mohla nastat jen velice ojediněle, např. když by nepravdivý znalecký posudek posloužil jako jeden ze základních důkazů, na základě kterých by byl obžalovaný odsouzen k odnětí svobody, což by mu mohlo způsobit újmu nebo narušit rodinné vztahy)

[86] Rozsudek NS ČR ze dne 24. 4. 1997 sp. zn. 2 Tz 19/97. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„Znalecký posudek nelze odmítnout jen proto, že znalec se nad rámec svého oprávnění vyjadřoval i k otázkám právním. Skutečnost, že znalec ve svém posudku zaujme stanovisko k otázce, jejíž zodpovězení přísluší soudu, nečiní tento posudek nepoužitelným, pokud obsahuje odborné poznatky a zjištění, z nichž znalec tento právní závěr učinil a které umožňují, aby si soud tentýž nebo jiný takový závěr dovodil sám.“*

3) procesní vady

a) v případě chybného poučení znalce OČTŘ nebo absenci takového poučení podle § 106 tr. řádu před podáním znaleckého posudku. Jedná se o vadu, kterou nelze zhojit a způsobí tedy absolutní neplatnost takovéhoto důkazu.[87]

b) znalci také není dovoleno opatřovat si svojí vlastní činností důkazy, které poslouží ke vzniku znaleckého posudku. Takovéto důkazy, mu na žádost, budou poskytnuti OČTŘ podle § 107 odst. 1. tr. řádu.[88] Pokud příslušný OČTŘ dojde k závěru, že takovýto důkaz je nutné provést pro účely znaleckého posudku, provede jej, v opačném případě bude znalcova žádost odmítnuta.

Z výše uvedeného výčtu vad, kterými může trpět znalecký posudek, je jasně patrné, že v něm může docházet k pochybení v řadě rovin jeho existence a z více zúčastněných stran.

K jednotlivým vadám je nutno přistupovat individuálně a v kontextu s daným případem. Navíc je nezbytné mít na mysli stále všechny zásady trestního řízení. To je v případě znalce umocněno požadavkem na úplnou nezávislost na projednávané věci, aby došlo k nestrannému a nezpochybnitelnému objektivnímu hodnocení v rámci znaleckého posudku.

4.4 Rekognice

Jedná se o jeden ze zvláštních způsobů dokazování, které jsou uvedeny v § 104a a násl. tr. řádu. Pro účely práce, jako vzorový příklad nejlépe poslouží právě důkazní prostředek rekognice podle § 104b tr. řádu. K rekognici, nebo-li znovupoznání osoby nebo věci, přistoupí OČTŘ tehdy, pokud je pro trestné řízení nutné, aby poznávající osoba (podezřelá, obviněná, poškozená nebo svědek) poznala a určila totožnost věci nebo osoby.[89] Výběr rekognice není tudíž náhodný, ale je z toho důvodu, že se zde dají ukázat jak vady procesního charakteru, tak i vady provádění rekognice. Je zde možné demonstrovat případ, kdy je obviněného možné přinutit ke strpění úkonu, v případě zjištění jeho totožnost podle

[87] NS ČR ze dne 28. 2. 1991 sp. zn. 1 Tz 4/91 srov. s Rozhodnutím NS ČR ze dne 28. 5. 1976 sp. zn 11 Tz 15/76. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[88] Rozhodnutí NS ČR ze dne 29. 3. 1983 sp. zn. 1 Tz 12/83. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Znalec se ve svém posudku nemůže opírat o zjištění, které sám učinil na místě činu. Potřebuje-li k podání posudku doplnění nebo prověření údajů z místa činu, musí navrhnout orgánu činnému v trestním řízení provedení ohledání ve smyslu § 113 tr. ř. (§ 107 odst. 1 tr. ř.).*“

[89] FRYŠTÁK, M., a kol. 20112. op. cit., s. 99

§ 93 odst. 2 tr. řádu (o čemž v případě jeho vzhledu, ve vztahu ke zjištění totožnosti nemůže být pochyb, že se o takový úkon jedná). Což při dodržení zásady, že nikdo není povinen sám sebe obviňovat (tzv. „*nemo tenetur se ipsum accusare*“), by v případě striktního dodržení této zásady nebylo možné, aby k takovémuto úkonu byl nucen (viz výše, nucení podezřelé k vydání účetních knih pomocí pořádkové pokuty). ÚS ve své rozhodovací praxi dochází k názoru, že výše uvedená zásada nemůže být chápana zcela absolutně a neměnně. Z důvodu požadavku na spravedlivý proces a zjištění materiální pravdy podle § 2 odst. 5 věta druhá tr. řádu dospěl k názoru, že některé úkony, které by zcela závisely na vůli obviněného, by mohly při neprovedení vést k nedodržení těchto zásad a ochromení OČTŘ při trestním řízení, ve smyslu dokazování vůči obviněnému. Je nutné rozlišovat účast obviněného při dokazování na tzv. pasivní a aktivní. V případě pasivní účasti je obviněný nucen pasivně strpět určitou proceduru, u které ale nesmí vykonávat “žádnou činnost“, která by vedla k jeho součinnosti při provádění např. právě rekognice (v jejímž případě by se mohlo např. jednat o dodatečnou výzvu k promluvení za účelem identifikace podle hlasu).

Takovéto jednání by mohlo být označeno za sebeobviňování. Při takovémto aktivním jednání je již nezbytné, aby byl obviněný poučen o právu nevypovídat (v tomto případě o právu odmítnout učinit takovýto úkon). A v případě kdy by nedošlo k takovému poučení a obviněný by dodatečně nesouhlasil s tím, že dobrovolně uposlechl výzvy k takové aktivitě a je si tedy vědom všech možných následků, se bude jednat o důkaz zcela neúčinný. A v tomto případě již nelze zhojit vadu např. opakováním úkonu, neboť by se jednalo o úkon ovlivněný nezákonně provedeným důkazem (osoba, která určuje pomocí rekognice konkrétní osobu, by již předem věděla, o kterou osobu se jedná a byla by tím tedy nepřípustně ovlivněna). Jednání, kdy obviněný toliko strpí úkon, bez nutnosti aktivního jednání, je možné vynutit pomocí pořádkové pokuty a při dodržení shora uvedeného nemůže být považován za úkon neplatný.[90]

Rekognice je tedy procesní úkon spočívající v opětovném poznání konkrétní osoby nebo věci. Po předchozím popisu takové osoby nebo věci poznávající osobou,[91] zpravidla mezi několika podobnými subjekty, aniž by takovou věc nebo osobu předtím mohla vidět v rámci některého stádia trestního řízení, což by v případě rekognice, jakožto svou povahou neopakovatelného úkonu, vedlo ke zpochybnění výsledku takového úkonu a jeho neúčinnosti

[90] Nález ÚS ČR zde dne 11. 10. 2007 sp. zn. III. ÚS 528/06-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[91] ŠÁMAL, MUSIL, KUCHTA a kol., 2013, op. cit., s. 412

pro prokázání skutkového stavu.[92] *„Používá se v případech, kdy je nutno ztotožnit osobu, zvíře nebo věc a kdy existuje osoba, která v souvislosti s vyšetřovanou událostí ztotožňovaný objekt vnímala, a v její paměti zůstal zachován myšlenkový obraz tohoto objektu.“*[93]

Poznávající osobou, vzhledem ke vztahu k poznávanému subjektu a požadavku, aby takováto osoba již dříve svými smysly takový subjekt vnímala, může být pouze podezřelý, obviněný nebo svědek. Nikoliv tedy znalec, který znalosti o daném subjektu získal zprostředkovaně od stran řízení nebo OČTŘ.

V případě procesních náležitostí se vychází z § 55 a násl. tr. řádu, který stanový náležitosti týkající se protokolu o rekognici, dále se použijí obecně ustanovení o výpovědi svědka a obviněného (§ 104b odst. 6. tr. řádu). Kromě těchto obecných podmínek je nutné uvést v protokolu identifikaci poznávající osoby a její poučení podle jejího procesního postavení v řízení. Následuje popis podmínek, při kterých byla rekognice prováděna, doplněný v ideálním případě o obrazovou dokumentaci. V poslední části protokolu o provedené rekognici se zhodnotí výsledek rekognice a to buď tak, že osoba poznávající určila subjekt nebo že osoba neoznačila žádný z předváděných subjektů.

Pro lepší pochopení možných vad a jejich následků v případě rekognice je potřeba si takové vady, dle názoru autora, rozdělit na vady procesního charakteru a faktické vady. Tyto vady je nutné rozdělit do skupin podle toho jaké skupiny subjektů a za jakých podmínek jsou pomocí rekognice poznávány. Jedná se o rozdělení na rekognici osob (ať už živých či mrtvých), věcí (movitých, nemovitých) případně zvířat (mrtvých či živých) a dále pomocí způsobu předvedení objektů a to in natura nebo pomocí fotografií. Jak již bylo výše uvedeno, tak z povahy neopakovatelnosti rekognice je nezbytné pečlivě přistupovat k průběhu a procesnímu zdokumentování rekognice. Protože případné vady v souvislosti s požadavky na spravedlivý proces, ale i práva obviněného nebude možné ve většině případů, kdy bude takováto vada napadena, zhojit. Může tak dojít ke zpochybnění celého trestního řízení, kde by rekognice byla jedním z hlavních důkazních prostředků, případně ke zpochybnění důvodů podání obžaloby, kdyby již k takovému podání došlo.

---

[92] Rozsudek NS ČR ze dne 20. 6. 1989 sp. zn. 5 TZ 8/89. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[93] MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J..2001 op cit., s. 320

4.4.1 Procesní vady rekognice

a) **V přípravném řízení** lze rekognici provést za obecných podmínek § 104b tr. řádu. Navíc je nutné dodržet ustanovení § 158a tr. řádu, ve kterém se hovoří o tom, že rekognice musí být provedena na základě návrhu státního zástupce a za účasti soudce, který v tomto případě vystupuje, jako garant zákonnosti a nepřísluší mu přezkoumávat závěr státního zástupce o neodkladnosti nebo neopakovatelnosti takového úkonu. V případě kdy nebudou tyto podmínky dodrženy (např. nepřítomnost soudce) je zcela vyloučené použití takového důkazu v hlavním líčení a při rozhodování o vině obviněného. Nicméně s přihlédnutím na požadavek zjištění skutkového stavu bude takováto rekognice moci být využita při prověřování skutečností nasvědčujících, že byl spáchán trestní čin a zjištěn jeho pachatel před zahájením trestního stíhání. Laickými slovy tedy bude provedena vadná rekognice, která se již nedá zopakovat a závěry z ní plynoucí, nemůžou být použity při hlavním líčení, ale mohou být použity při rozhodování státního zástupce o tom, zda se trestný čin stal či nikoliv a tudíž by o ně mohl opřít i své rozhodnutí o zahájení trestního stíhání.[94]

b) Další procesní vady jsou úzce spojeny **s právy obviněného** (svědka) **při podání výpovědi**, což lze dovodit z ustanovení § 104b odst. 6. tr. řádu a jako takové již byly rozebírány v částech věnovaných těmto osobám.

c) **Absence osoby podle § 104b odst. 1 věty druhé** by z dikce zákona, kde je stanoveno, „*vždy se přibere*“[95] zjevná vůle zákonodárce na požadavku účasti nestranné osoby při provádění rekognice a u takovéto absence je tedy důvodné se domnívat, že by měla za následek neúčinnost takto provedené rekognice.

4.4.2 Faktické vady[96]

a) **<u>při rekognici osob</u>**: Postupuje se podle ustanovení § 104b odst. odst. 3 a 4 tr. řádu. V případech, kdy osoba má být poznána, podle svého vzezření je nezbytné, aby OČTŘ zajistil osoby, které se nebudou výrazně odlišovat od popisu, který jim byl poznávající osobou

[94] Usnesení NS ČR ze dne 18. 6. 2009 sp. zn. 8 Tdo 695/2009. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

[95] § 104b odst. 1 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

[96] pozn. některé vady jsou natolik provázané, že na ně bude v následujícím členění vzájemně odkazováno

poskytnut před rekognicí. V přípravě rekognice je tedy nezbytné zajistit takové osoby, které nebudou svým vzhledem výrazně vybočovat z takového popisu. Poznávající osoba uvedla popis: muž, kolem 35 let (k tomuto kritériu je vzhledem k subjektivnímu postoji potřebné se stavět zdrženlivě, protože každý máme jiné hodnocení pro věk), sportovní postavy, černé krátké vlasy, bez vousů, s náušnicí v pravém uchu, v džínových kalhotách a červeném triku. Je tedy nutná povinnost OČTŘ zajistil, aby všechny osoby zhruba odpovídali tomuto popisu i co se oblečení týče. Zákon udává požadavek na nejméně tři další osoby (nepočítá se do tohoto osoba, která má být poznávána) mezi něž se poznávaná osoba, dle svého výběru, postaví.

A nyní k vadám, které v takovémto případě mohou nastat:

1) **osoby neodpovídají popisu** poznávající osoby. V případě, že je k dispozici na rekognici pouze čtveřice osob k poznávání, je nutné bezezbytku splnit požadavek na podobnost. V opačném případě není pochyb o tom, že nebyl naplněn základní požadavek na provedení rekognice a tudíž výsledkem takového nedbalého počínání OČTŘ bude bezpochyby neúčinnost, takové rekognice, jako přípustného důkazního prostředku. Nicméně v případě, že by bylo osob více, nespatřuje autor závažnost takovéto vady způsobilou znehodnotit výsledek důkazů natolik, že by nebyl přípustným. Příkladem může být, když OČTŘ zajistí pět osob odpovídající popisu a dvě osoby, které v některých částech popisu neodpovídají. V takovém případě není důvodné, aby se obviněný mohl později domáhat neplatnosti takové rekognice, ve které byl osobou poznávající identifikován. Naopak pro osobu, která poznává, je možné se domnívat, že má ztížené postavení, ale není možné uspět s takovým tvrzením, že taková rekognice je neúčinná, protože zákonem daného minimálního počtu podobně vypadajících osob bylo v rekognici dosaženo.

2) **osob je méně než minimální počet**, který ukládá zákon. V takovém případě je bez pochybností, pronést o takto provedené rekognici, že je absolutně neplatnou a neúčinnou. Otázkou zůstává, zda by mohla proběhnout další rekognice s již zákonným počtem podobných osob. Ale i v tom případě je nutné se, i vzhledem k výše uvedenému, přiklonit k názoru, že toto nelze a došlo by ke zpochybnění věrohodnosti. Ve smyslu ovlivňování poznávající osoby tím, že osoba, která by měla být identifikována, by zároveň musela figurovat v obou takových rekognicích a to není přípustné.

Obě výše uvedené vady mají za následek nemožnost použití takového důkazu pro účel rozhodnutí o vině a trestu obžalovaného. Autor se nicméně domnívá, že v kontextu Usnesení

Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 695/2009 je možné takovéto důkazy použít v přípravném řízení jako úkon sloužící k prověření skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestní čin, a tedy zejména k zjištění totožnosti pachatele před zahájením trestního stíhání.

Z nálezu sp. zn. III. ÚS 528/06-1 (viz výše) a z dikce § 104b odst. 3 tr. řádu věty druhé vyplývá povinnost OČTŘ k rozlišení, zda má dojít k poznání na základě vzezření nebo na základě hlasu. Z výše citovaného nálezu ÚS se lze důvodně domnívat, že nelze rekognici provádět současně podle vzezření a zároveň hlasu. Podle konkrétního případu je nutné zvolit jednu nebo druhou možnost, podle vhodnosti. Pokud by byl požadavek na provedení obou způsobů rekognice, bylo by nezbytné, aby OČTŘ zvolily vhodnější způsob jako první, k tomuto by mohl být obviněný (podezřelý) případně donucen ke spolupráci (předvedení, pořádková pokuta). A v případě druhotného rozpoznání, které by probíhalo v rámci této rekognice, by musel být obviněný (případně podezřelý) poučen o jeho právech a to bez přítomnosti poznávající osoby. Bylo by nezbytné, pro zákonnost takové rekognice, obě poznávání od sebe oddělit, aby nemohlo dojít k vzájemnému ovlivnění výsledků.

Příkladem může být znásilnění, které proběhlo za špatného osvětlení, kdy osoba, která se dopustila znásilnění, mluvila a bylo by možné jí poznat i podle hlasu. OČTŘ musí zvolit způsob, podle něhož budou rekognici provádět, pravděpodobně by došlo k rozpoznávání podle vzhledu. V takovém případě došlo k zajištění podobných osob, podle popisu osoby poznávající (pravděpodobně tedy i zároveň poškozené) a zajištění podobných světelných podmínek. A nyní by nastala situace, kdy poznávající osoba vzhledem ke špatným podmínkám si není zcela jistá konkrétní osobou a určí osobu v rozporu s dosavadním šetřením OČTŘ. V takovéto chvíli je nutné toto zaprotokolovat a mít za přípustný a zcela účinný důkaz ve prospěch obviněného. Nicméně OČTŘ by na základě dalších důkazů dospěly k opačnému názoru a v tuto chvíli, dle názoru autora, mají dvě možnosti. Buď bude takový důkaz zpochybněn, co se týče věrohodnosti kvůli špatným světelným podmínkám a tedy, že by mohlo dojít k chybné identifikaci podezřelého (obviněného). Druhou možností je provedení druhé rekognice, tentokrát k porovnání hlasu.

K provedení druhé rekognice v téže věci a k téže osobě nedovozuje autor ze zákona ani z judikatury žádné překážky, které by bránily jejímu provedení. Byl by zde opět požadavek na to, aby se osoba poznávající nesetkala s osobou, kterou má poznat. Což by v případě provádění druhé rekognice bylo možné zajistit tím, že by proběhly dvě rekognice bezprostředně po sobě.

O každé z nich by se vedl samostatný protokol. Je důležité volit vhodně pořadí prováděných úkonů, podle toho, kterou skutečnost svědek lépe vnímal, zda vzhled nebo hlas.

Nelze tedy provést oba způsoby zároveň bez případného poučení obviněného o jeho právech. Otázkou zůstává, jak by se k takovémuto postupu postavil Nejvyšší soud ČR případně ÚS s poukazem na to, že by se mohlo jednat o účelné obcházení zákona. S tímto se, dle názoru autora, nelze ztotožnit a to z několika důvodů. Za prvé se jedná o dva na sobě nezávislé úkony, které je potřeba hodnotit podle zásady volného hodnocení důkazu. A za druhé s poukazem na zásadu materiální pravdy, která by měla převážit pomyslnou misku vah ve prospěch účinnosti obou rekognicí a to i v případě, že výsledek každé z nich by byl jiný. Toto si lze dovodit i z rozhodovací praxe ÚS a Nejvyššího soudu, které judikovaly přípustné případy odchýlení se od striktního výkladu doktríny „plodů otráveného stromu“, ve které jsou důkazy, které jsou provedeny v rozporu se zákonem a důkazy od takto získaných důkazů přímo odvozeny, zcela neúčinné.

Při rekognici osob, která neprobíhá *in natura*, ale pomocí např. fotografií jsou výše uvedené podmínky a příklady aplikovatelné bez dalšího stejně. Jsou tady kladeny další ryze praktické požadavky např. na kvalitu fotografií, stáří fotografií ve vztahu ke změně vzhledu poznávaných osob, protože v případě, že nelze s jistotou osoby na nich ani rozpoznat, nelze se ani domnívat, že takovýto důkaz je vypovídající o skutečnosti, nadto o skutečnosti důležité pro zjištění skutkového stavu v trestním řízení.

Zajímavé je uvedení možnosti konání rekognice pomocí fotografie před provedení rekognice ukázáním osoby s omezením, že k nim nesmí dojít bezprostředně po sobě. Je tedy možné z dikce zákona dovodit, že je dána možnost přistoupit nejprve k rekognici pomocí fotografií a v budoucnu, za dodržení všech podmínek platnosti, k rekognici podle vzhledu. Příkladem může být, když budou 4 fotografie podobných osob. Osoba, která poznává, spolehlivě identifikuje osobu podezřelého, tak je otázkou zda je nutnost provádět rekognici *in natura*. Autor se domnívá, že nikoliv, protože v takovém případě hrozí i možnost, že v této druhé rekognici dojde k určení jiné osoby než v první. Případně je otázka, zda všechny osoby na fotografiích musí být poté přítomny rekognici podle vzhledu anebo nikoliv, přičemž v takovém případě by mohlo dojít k tomu, že by byla shodná pouze jedna osoba, a to osoba podezřelého, ale zbylé osoby by byly odlišné od osob z fotografií. K tomuto se judikatura nevyjadřuje a to i z toho důvodu, že k takovéto situaci pravděpodobně nedochází a nebo není

zpochybněna. Autor považuje takovýto postup za nešťastný pro budoucnost trestního řízení, protože takovéto důkazy mohou být lehce zpochybněny pro jejich neobjektivnost.

b) **<u>při rekognici věcí</u>** – v tomto případě platí obdobné požadavky, jako na rekognici osob. S tím rozdílem, že v § 105b odst. 5 je zmírněn požadavek na výrazné neodlišení subjektů a to konkrétně na formulaci „*pokud možno téhož druhu*“[97]. Toto je dáno větším zájmem na určení konkrétní osoby než věci, byť i věc může být důležitá pro trestní řízení. K rekognici věcí dochází zřídka, protože osoba, která má poznávat věc movitou by musela být natolik s věcí obeznámena, aby mohla určit detaily. Při vyšetřování událostí není většinou osoba schopná určit konkrétní věc, ale pouze skupinu věcí (např. pachatel v ruce držel pistoli, ale jakou konkrétně to už není schopna poznat). V případě věcí je opět nutné vyslechnout o podstatných znacích a až poté přistoupit k rekognici, která se nepředvádí na skupině věcí, ale samostatně (např. ztotožnění části terénu, budovy atd.).[98]

4.5 Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor

Domovní prohlídka se provádí za účelem zajištění věcí (které se mohou stát věcnými důkazy podle § 112 odst. 1 tr. řádu.) nebo osob (podezřelého nebo obviněného a ve specifických případech také v případě obětí trestné činnosti, jakými jsou např. únos, obchod s lidmi), které jsou důležité pro trestní řízení a je zároveň důvodné podezření, že tyto se nacházejí v konkrétních prostorách, v případě že tyto prostory nejsou veřejně přístupné, protože pokud by byly, není důvod postupovat podle ustanovení týkajících se prohlídky prostor.

Věcí důležitou pro trestní řízení se především rozumí:

a) věci, které mohou složit jako věcné důkazy § 112 odst. 1 tr. řádu

b) listiny, které mohou být listinnými důkazy § 112 odst. 2 tr. řádu

c) *věci, které mohou být předmětem trestu propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty § 70 TrZ, nebo ochranných opatření § 101 TrZ*[99]

---

[97] § 105 odst. 5 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

[98] MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J..2001 op cit., s. 320

[99] ŠÁMAL, MUSIL, KUCHTA a kol., 2013, op. cit., s. 305

Domovní prohlídka a prohlídka jiných prostor a pozemků[100] jakožto zásah veřejné moci do ústavního práva na nedotknutelnost obydlí, zakotvená čl. 12 Listiny (tzv. domovní svoboda), je přípustná pouze za dodržených všech podmínek (čl. 12 odst. 2 Listiny). Tyto jsou specifikovány v případě domovní prohlídky § 82 a násl. tr. řádu[101] a v případě jiných prostor podle § 83a tr. řádu a jako takovou je domovní prohlídku nutné vždy řádně odůvodnit.[102] Zejména v případě důvodného podezření o výskytu věcí, je nutné zhodnotit zásah do ústavního práva na ochranu obydlí (a jiných prostor) a integrity osoby v kontextu na požadavky trestního řízení v demokratické společnosti. Bylo by nepřípustné, kdyby byla domovní prohlídka povolena na základě domněnky, že se v obydlí nachází věc sice důležitá pro trestní řízení, ale dokazující skutečnost, kterou lze mít již za prokázanou na základě jiných důkazů. Toto by mohlo mít za následek neplatnost takovéto prohlídky a tudíž neplatnost důkazů získaných na jejím základě.

Je nutné odlišit prohlídku prostor (podle tr. řádu) a vstup do obydlí, jiného prostoru nebo pozemku (§83c tr. řádu potažmo § 40 z. č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, ze dne 17. 7. 2008, ve znění pozdějších předpisů dále jen "ZP"). V takovémto případě ZP stanoví, že vstup bez souhlasu uživatele takového obydlí, je možný pokud nesnese odkladu a je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti. Rozšíření oprávnění je v § 40 odst. 2 ZP. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Je možné nicméně vstoupit do obydlí za souhlasu jedné z oprávněných osob.[103]

---

[100] pozn. v případě, že autor bude uvádět pojem domovní prohlídka je tím zároveň myšleno i prohlídka jiných prostor a pozemků, v opačném případě toto neplatí a to z důvodu částečného zmírnění požadavku na prohlídku jiných prostor v § 83a tr. řádu

[101] Nález ÚS ČR ze dne 22. 5. 1997 sp. zn. III. ÚS 287/96. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Přípustnost domovní prohlídky v obydlí (jiných prostorách) pachatele nebo důvodně podezřelého (§ 82 a násl. tr. ř.) je však třeba chápat jako výjimku, která nadto vyžaduje restriktivní interpretaci zákonem stanovených podmínek její přípustnosti.*"

[102] Nález ÚS ČR ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 2787/13-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Před vydáním příkazu k domovní prohlídce je nutno pečlivě zkoumat, zda jsou pro její nařízení splněny všechny zákonné podmínky. Obecný soud musí své rozhodovací důvody v odůvodnění příkazu zřetelně vyložit. Ústavnímu požadavku na odůvodnění písemného rozhodnutí, jímž se domovní prohlídka nařizuje, nelze však rozumět tím způsobem, že postačí pouhý odkaz na příslušná zákonná ustanovení (příp. jejich citace), aniž by bylo současně dostatečně zřejmé, z jakých skutkových či jiných okolností tento příkaz jako rozhodnutí orgánu veřejné moci vychází, případně čím a v čem pokládá zákonem stanovené podmínky za naplněné. Nedostatkem tak je, pokud příkaz neobsahuje žádné informace o účelu dané prohlídky či důvodech, proč se jevila nezbytnou, nebo naopak je-li formulován příliš široce.*"

[103] Usnesení NS ČR ze dne 29. 4. 2014 sp. zn. 11 Tdo 83/2014-37. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Pokud policisté do domu vstoupili se souhlasem a na žádost manželky obviněného, která je informovala o jeho předchozím požívání alkoholu, agresivním chování a obavách*

V případě oprávněném vstupu do obydlí bez souhlasu na základě ZP, vyvstává otázka, zda je policista již oprávněn provádět úkony, které by mohly mít za následek zahájení trestního stíhání. Z dikce § 40 odst. 4 ZP si lze dovodit, že je policii umožněno provádět neodkladné úkony, pokud je to reálně možné za přítomnosti nezúčastněné osoby.

Příkladem vstupu na základě ZP může být situace, kdy policista ČR vstoupí i za použití síly do obydlí, z kterého je slyšet zoufalí řev, o kterém se tedy lze kvalifikovaně domnívat, že je projevem někoho kdo může být v ohrožení života. Po vstupu do obydlí uvidí policista útočit muže, s nožem v ruce, na ženu, která krvácí. Má povinnost zasáhnout a takovéhoto útočníky zastavit v jeho dalším počínání. Jedná se nepochybně o vstup do obydlí bez souhlasu, případně bez příkazu k němu. Provede úkony k zajištění osob (spoutání útočníka, zajištění zásahu zdravotníka apod.) a dále by již neměl být oprávněn provádět další úkoly (jako např. zajistit důkazy – nůž apod.), protože v takovém případě by se jednalo již o domovní prohlídku, ke které je nutné příkaz. Uvědomí neprodleně dispečink Policie ČR, který na místo vyšle sloužící výjezdovou skupinu, která provede ohledání místa, a zároveň uvědomí státního zástupce, který by v takovémto případě musel ihned opatřit příkaz k domovní prohlídce, aby bylo dáno za dost zákonným podmínkám, při zajištění důkazů v obytných prostorech. Policista ČR, dle názoru autora, bez dalšího nemůže ihned přistoupit k zajištění důkazních prostředků, protože v takovém případě by došlo k zajištění v rozporu se zákonem a tudíž k znehodnocení důkazů pro účely trestního řízení.

V § 83a tr. řádu je stanovena možnost policejního orgánu k prohlídce jiných prostor bez souhlasu uživatele i bez příkazu. Tento příkaz, ale musí být dodatečně udělen příslušným soudcem, aby důkazy z takovéto prohlídky mohli být použity v dalším řízení. Dřívější znění §83a tr. řádu dávalo možnost, v přípravném řízení, udělení daného příkazu státnímu zástupci a v případně policejnímu orgánu se souhlasem státního zástupce. ÚS ve svém nálezu ze dne 8. 6. 2010 sp. zn. PI. ÚS 3/09-1ve věci návrhu na zrušení § 83a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení, ve znění pozdějších předpisů, toto zákonné ustanovení zrušil, když mimo jiné konstatoval: *„...že, stejně jako v případě výkonu domovní prohlídky, tak i v případě výkonu prohlídky jiných prostor včetně zemědělských stavení, jakož i pozemků nezbytně dochází k zásahu do soukromé sféry jednotlivce prostorově vymezené, a pro takový zásah je třeba předchozí povolení soudu.*“

---

o zdraví dítěte, se kterým se obviněný zamknul v pokoji, pak se souhlas se vstupem policistů do obydlí daný manželkou obviněného se za této situace vztahuje na celý dům, tedy i na předmětný pokoj.“

V dnešní době je problematické v některých případech určit, co je pro konkrétní osobu daný prostor[104] a je tedy nutné toto velice podrobně zkoumat, protože ustanovení § 83a tr. řádu dává policejnímu orgánu možnost, jak v konkrétní situaci provést prohlídku s absencí příkazu k ní.

Vady domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor tedy mohou nastat ve stádiu před provedením domovní prohlídky, anebo v průběhu domovní prohlídky. Je nutné si uvědomit, že v případě téměř všech procesních vad, takovéto vady vzhledem k závažnosti, kterou představuje domovní prohlídka jako zásah do ústavních práv, způsobují neúčinnost takovéto prohlídky a pouze z ní odvozených důkazů pro trestní řízení[105].

1) *<u>před provedením domovní prohlídky</u>*

- řádné splnění všech zákonných podmínek a povinnost odůvodnění domovní prohlídky soudem. [106]

- návrh státního zástupce, který je podán v přípravném řízení příslušnému soudu, musí být taktéž řádně odůvodněn[107] (ve vztahu k výše uvedenému zásahu do ústavní sféry konkrétní osoby).

---

[104] Nález ÚS ČR ze dne 8. 6. 2010 sp. zn. PI. ÚS 3/09-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„..právo na respektování a ochranu obydlí před zásahy zvenčí, se neomezuje jen na ochranu prostor užívaných k bydlení, nýbrž právo na respekt a ochranu obydlí společně s právem na nedotknutelnost osoby a soukromí a s právem na ochranu osobní svobody a důstojnosti se považuje za nedílnou součást soukromé sféry každého jednotlivce, v případě obydlí vymezenou prostorově. ...Zejména v dnešní době, kdy autonomní naplňování soukromého života a pracovní či zájmové aktivity spolu úzce souvisejí, nelze činit ostré prostorové oddělení soukromí v místech užívaných k bydlení od soukromí vytvářeného v místech a prostředí sloužících k pracovní či podnikatelské činnosti anebo k uspokojování vlastních potřeb či zájmových aktivit. Pokud jde o neohraničené pozemky (např. lesy či louky), je zásadně třeba rozlišovat mezi vstupem na ně a jejich "prohlídkou", která je spojena se zásahem do integrity takové nemovitosti (pozemku). Proto její provedení musí mít stejný režim jako prohlídka uzavřených prostor.“*

[105] Nález ÚS ČR ze dne 14. 9. 2005 sp. zn III. ÚS 183/03. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„...Pokud soud dospěje k závěru, že předmětný úkon (*v tomto případě domovní prohlídka) *byl proveden v rozporu se zákonem, musí se taktéž řádně vypořádat s otázkou použitelnosti důkazů z tohoto úkonu vzešlých.*“

[106] Nález ÚS ČR ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. I ÚS 2787/13-0. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„Před vydáním příkazu k domovní prohlídce je nutno pečlivě zkoumat, zda jsou pro její nařízení splněny všechny zákonné podmínky. Obecný soud musí své rozhodovací důvody v odůvodnění příkazu zřetelně vyložit. Ústavnímu požadavku na odůvodnění písemného rozhodnutí, jímž se domovní prohlídka nařizuje, nelze však rozumět tím způsobem, že postačí pouhý odkaz na příslušná zákonná ustanovení (příp. jejich citace), aniž by bylo současně dostatečně zřejmé, z jakých skutkových či jiných okolností tento příkaz jako rozhodnutí orgánu veřejné moci vychází, případně čím a v čem pokládá zákonem stanovené podmínky za naplněné. Nedostatkem tak je, pokud příkaz neobsahuje žádné informace o účelu dané prohlídky či důvodech, proč se jevila nezbytnou, nebo naopak je-li formulován příliš široce.*“

[107] Nález ÚS ČR ze dne 22. 5. 1997 sp. zn. III ÚS 287/96. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: *„Rozhoduje-li obecný soud o příkazu k provedení domovní prohlídky k*

2) *při provádění domovní prohlídky a protokolu o ní*

- při provádění domovní prohlídky je nezbytné, aby se policejní orgán, který tuto prohlídku provádí, držel rozsahu příkazu a nepřekračoval rozsah domovní prohlídky (např. příkaz se vztahuje k jedné nemovitosti a tudíž policie nesmí vkročit do jiné nemovitosti, byť by patřila stejné osobě)
- v případě vady protokolu se jedná o vadu, která automaticky nezpůsobuje vadu celé domovní prohlídky. [108]

K prohlídce jiných prostor ÚS ve svém nálezu ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. II. ÚS 2979/10-2 konstatoval, že k porušení základních práv garantovaných čl. 12 Listiny dochází také v případě, kdy se soud nezabýval tím, zda se jedná o neopakovatelný či neodkladný úkon. Dále také konstatoval, že při absenci legálního důvodu pro provedení prohlídky, chybí též legální důvod pro zajištění věcí, které byly získány takovouto prohlídkou a pokud k tomuto dojde, dochází k porušení základního práva garantovaného v čl. 12 odst. 1 Listiny. Z čehož vyplývá nemožnost použití takovýchto důkazů v trestním řízení ani následné zhojení.

Z výše uvedeného k domovním prohlídkám tedy vyplývá následující: ÚS se ve své ustálené judikatuře kloní k důslednému způsobu provedení domovní prohlídky na základě zákona a v případě většiny pochybení je konstatováno, že došlo k porušení základních práv a nemožnosti použití důkazů získaných prostřednictvím domovní prohlídky pro účely trestního řízení. Jediný způsob přicházející v úvahu, jak by se takovéto vady daly napravit, aby bylo možné konkrétní důkazy využít, by bylo včasné uvědomění si OČTŘ, že postupují v rozporu se zákonem. Ihned by ve své činnosti přestaly pokračovat, vrátily by zajištěné věci ihned zpět, o čemž by byl řádně sepsán protokol a zažádaly by si o nový příkaz k domovní prohlídce, který by již byl v souladu se zákonem a Listinou.

---

návrhu státního zastupitelství, který se z hlediska dříve naznačených postulátů jeví jako neúplný či nedostatečný, je na tomto soudu, aby státní zastupitelství vedl k odstranění vad návrhu případně k podání takových informací, které se jeví jako nezbytné; pouhé tvrzení státního zastupitelství, že provedení domovní prohlídky je důvodné či naléhavé, samo o sobě nemůže být podkladem (nadto výlučným) pro kladné rozhodnutí obecného soudu (soudce)."

[108] Nález ÚS ČR ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 47/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=83882&pos=1&cnt=2&typ=result: „*...trpí-li protokol o provedení domovní prohlídky některými formálními nedostatky, neznamená to samo o sobě vždy nezákonnost domovní prohlídky a nepoužitelnost důkazů při ní opatřených, jestliže je z jiných důkazů patrné, že domovní prohlídka proběhla v souladu se zákonem...*"

4.6 Odposlech a záznam z telekomunikačního provozu (dále jen "Odposlech")

Podobně jako je tomu v případě domovní prohlídky, je odposlech a záznam telekomunikačního provozu zásahem do ústavně garantované ochrany osob, v případě odposlechu se jedná o zásah do práva v čl. 13 Listiny, který podle soudní praxe dopadá nejenom na samotný obsah hovoru, ale i na informace s ním související (např. evidence telefonních čísel).[109] Je tedy nutné opět vykládat příslušná ustanovení a s nimi podmínky v nich stanovené velice přísně.

V případě odposlechu, je zákonem navíc stanoven předpoklad závažnosti trestného činu, který má být prokázán ve vztahu k povolení odposlechu. Trestí řád stanovuje minimální horní hranice trestní sazby 8 let odnětí svobody a dále v případech trestných činů uvedených v § 88 odst. 1. tr. řádu. Odposlech je oprávněn nařídit předseda senátu a v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce. Musí být řádně odůvodněno, a to ve smyslu uvedení skutkových okolností, z kterých lze důvodnost odposlechů vyvodit, doba po kterou bude záznam pořizován a identifikace odposlouchávané stanice (pokud je možné tak i uživatele), která bude odposlouchávaná.

Bez příkazu je možné provést odposlech v případě, kdy uživatel odposlouchávané stanice s tím souhlasí a jedná se o trestné řízení vedeno pro trestné činy podle § 88 odst. 5 tr. řádu. Doba po, kterou bude odposlech probíhat, nesmí překročit zákonem stanovenou lhůtu 4 měsíců a ta může být po dostatečném odůvodnění prodloužena soudcem vyššího stupně a v přípravném řízení, na návrh státního zástupce, soudcem krajského soudu nejvýše vždy o 4 měsíce a to opakovaně. Je vždy nutné, s ohledem na zásah do ústavních práv, zkoumat důvodnost takového rozhodnutí ve vztahu k průběžnému vyhodnocení průběhů odposlechů.[110]

V případě porušení výše uvedených podmínek lze tedy vyvodit závěr, že při porušení jakékoliv z nich se má důvodně za to, že důkaz v podobě protokolu o záznamu takového odposlechu a záznam samotný, jakož i informace z něho vyplývající nebudou moci být v řízení použity. OČTŘ musí dbát na to, aby byly dodrženy zákonem dané podmínky pro provedení odposlechu, v případě jejich liknavého přístupu k odůvodnění nutnosti provést odposlech, lze z výše citované judikatury dovodit, že takovýto odposlech bude zcela odmítnut a nepřipuštěn

---

[109] Nález ÚS ČR ze dne 27. 8. 2001 sp. zn. IV. ÚS 78/01. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]: „*Článek 13 Listiny základních práv a svobod nezakládá pouze ochranu tajemství vlastního obsahu telefonických zpráv, ale i dalších údajů evidovaných při registraci telekomunikačního provozu ve vztahu ke konkrétním osobám*."

[110] Nález ÚS ČR ze dne 3. 8. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1556/07-1 . In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015] odst. 14

při dokazování. V některých výše citovaných nálezech ÚS, se soudy nižší instance dopustily chybného závěru o přípustnosti takových důkazů, což vedlo ÚS k opakovanému zrušení rozhodnutí a vrácení takovýchto věcí a k blíže specifikovanému konstatování podmínek použitelnosti odposlechu stanovených v tr. řádu.

Ukázkovým příkladem pochybení při pořizování odposlechu může být situace, povolení odposlechu na dobu 4 měsíců, kdy po jejím uplynutí nedošlo k dodatečnému prodloužení a ani k přerušení odposlechu dané stanice. V takovém případě se lze domnívat, že důkaz by byl v části účinný a z části nikoliv. V období mezi povolením odposlechu do doby uplynutí 4 měsíců by byl účinný a po uplynutí této doby by se stal v této části absolutně neúčinný i včetně informací v této době získaných, byť by byly zásadní pro trestní řízení. Toto plyne z požadavku předchozího povolení odposlechu v návaznosti na § 88 odst. 1 a 2 tr. řádu.

V případě povolování odposlechů lze z výše uvedeného dovodit, že ÚS je velice striktní při dodržování podmínek stanovených zákonem a ustálených pomocí rozhodovací praxe a prolomení zákonných podmínek pro použitelnost důkazu odposlechem ve své rozhodovací praxi prozatím nedopustil. V případě odposlechů si lze jen těžko představit, že by v blízké budoucnosti mohlo dojít k jejich prolomení v případě trestného řízení.

Naproti výše uvedenému v případě **občanskoprávního procesu** ÚS dne 9. 12. 2014 sp. zn. II ÚS 1774/14 prolomil, za konkrétních okolností daného případu, do té doby platné pravidlo nepřípustnosti použití audionahrávky získané soukromou osobou bez souhlasu druhé osoby, podílející se na komunikaci. V tomto konkrétním případu došlo ke střetu práva na ochranu osobnosti na straně jedné a práva na ochranu práv zaměstnance a práva na spravedlivý proces na straně druhé.[111]

[111] MAULWURF, A. *Přípustnost audionahrávky jako důkazu v pracovně-právním sporu* [online] epravo.cz, 2015 [cit. 11. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/pripustnost-audionahravky-jako-dukazu-v-pracovne-pravnim-sporu-97315.html

5. Úvahy de lege ferenda

K řešení výše uvedených situací, by dle názoru autora, přicházely v úvahu dva možné způsoby právní úpravy, jak se k procesním vadám postavit.

1) Zavedením úplného generálního pravidla, které by bylo závazné pro celý trestní řád a bylo by ponecháno na soudní praxi jeho uplatnění v jednotlivých případech. Znění takového by dle názoru autora mohlo být:

V případě procesního pochybení OČTŘ, je nezbytné posuzovat dané pochybení zejména, podle toho o jaký trestný čin se v trestním řízení konkrétně jedná. Obecnému zájmu na odhalování závažné trestné činnosti (taxativní výčet-vražda, znásilnění, terorismus, obchod s lidmi, únos atd.) je nutné připisovat větší míru důležitosti, než je tomu u ochrany práv pachatelů takovéhoto trestného činu a to i ve vztahu k ústavně zakotveným právům.

2) Zavedení obecného pravidla formulovaného v rámci zásad trestního práva procesního a dále upřesnění u jednotlivých důkazních prostředků, které mají zásadní vliv na dokazování v trestním řízení. Znění takového by v případě formulování nové zásady mohlo být:

Zájem společnosti na odhalování trestné činnosti, v případě závažných trestných činů (taxativně vyjmenovány trestné činy jako např. vražda, znásilnění, obchod s lidmi, terorismus, únos atd.), které obecně jsou považovány za společensky více škodlivé, převažuje i nad ústavními právy pachatele takovéto trestné činnosti.

U vybraných důkazních prostředků by byla formulace následující:

V případě kdy dojde k nedodržení procesních podmínek daných zákonem, je nutné hodnotit takovouto vadu, nejenom z pohledu její procesní závažnosti, ale také z pohledu zda je způsobilá ke zmaření spravedlivého výsledku celého trestního řízení ve vztahu k zásadě materiální pravdy.

Autorovi jsou z praxe známi případy, kdy zejména obhajoba pomocí vznášení námitek proti zákonnosti opatřených důkazů, prodlužuje trestní řízení. Navíc by bylo zřejmě na místě odstranění skutečných nezákonností, ještě před podáním obžaloby. Bylo by tedy možné tuto situaci upravit tak, že by obhajoba mohla vznášet tyto námitky pouze do okamžiku ukončení přípravného řízení ve smyslu § 166 odst. 1 tr. řádu a k následným námitkám by již soud nemusel přihlížet.

Strany mohou vznášet námitky proti způsobu opatřování a provádění důkazů, shromážděných v přípravném řízení, pouze do okamžiku, kdy jim bude umožněno prostudování spisového materiálu ve smyslu § 166 odst. 1 tr. řádu. O těchto námitkách musí policejní orgán rozhodnout usnesením, proti kterému je přípustná stížnost, o které rozhodne státní zástupce. To však nezbavuje soud povinnosti, přezkoumávat zákonnost postupů při opatřování jím prováděných důkazů, přitom však nemusí přihlížet, k opožděně vzneseným námitkám.

6. Závěr

Tato práce pojednává převážně o Teorii plodů v aplikační praxi českého trestního práva. Doktrína, jejíž vznik a vývoj je spojován zejména s právním prostředím USA, ve kterém se nadále rozvíjí, se jako pojem v českém trestním právu vyskytuje doposud jen velice sporadicky. Výjimkou jsou občasné odborné články české právnické veřejnosti a judikatura soudů, která v některých případech na tuto doktrínu odkazuje. Neznamená to ovšem, že se české trestní právo s projevy doktríny vůbec nesetkává, právě naopak, jenom nejsou s touto doktrínou přímo pojmově spojovány. Doktrína totiž úzce souvisí s problematikou přípustnosti a účinnosti důkazů v trestním řízení, což je bezesporu i tématikou, kterou je nutné se zabývat i v českém trestním právu.

Dokazování, jak bylo uvedeno v úvodu práce, je stěžejní částí trestního procesu. Je tedy nezbytné jeho bližší zkoumání a zákonná úprava, která zakotvuje v obecné rovině podmínky pro jednotlivé důkazní prostředky a specifika v jednotlivých stádiích řízení. Práce se tudíž nemohla a ani neměla zabývat všemi aspekty procesu dokazování, pouze bylo nutné nastínit základní body a terminologii, na které bylo možné navázat ve výkladu vůči jednotlivým důkazním prostředkům. Tento základní výklad o procesu dokazování byl tedy podán v úvodní kapitole, jako úvod pro stěžejní část, která se zabývala jednotlivými důkazními prostředky a jejich vadami, v případě kdy je nutné se s nimi zákonným způsobem vypořádat.

V jednotlivých podkapitolách týkajících se vad konkrétních důkazních prostředků, byla snaha blíže přiblížit postup praxe k jejich řešení. Nelze tedy očekávat, že podaný výčet je úplný, vzhledem k množství situací, ve kterých lze procesně pochybit. Má posloužit jako přehled typických vad, které jsou ve většině případů způsobovány pochybením OČTŘ a zároveň nastínit možnosti jak s takovými vadami zacházet. Z práce lze vyvodit závěr, že ne všechny vady, byť absolutní, způsobí nemožnost použití informací takto získaných pro trestní řízení. Některé případy, kdy je důkaz absolutně neúčinný, lze řešit např. provedením nového úkonu, ale již v souladu s právním řádem a soudní praxí. Naopak v některých případech, které byly v této části také uvedeny, dochází autor k tomu, že takovýto důkaz nelze v této ani jiné formě použít pro trestní řízení a dochází tedy vlivem chybného postupu OČTŘ k znehodnocení nejenom důkazu samotného, ale i všech informací a důkazů, které přímo z něj byly dále získány, byť tyto již "v souladu" se zákonem.

Nejčastějšími procesními vadami jsou absence či chyba v poučení, což automaticky nezpůsobuje neúčinnost takového důkazu. V případech, že takový následek není zákonem

přímo uložen, případně nevychází-li z ustálené soudní praxe, neměl by být takovýto závěr s konečnou platností s touto vadou automaticky spojován. Dalšími častými procesními vadami je bezdůvodnost konkrétních důkazních prostředků (viz typicky domovní prohlídka) případně absence některého požadavku na provedení úkonu (viz povolení provedení úkonu příslušným orgánem), v takovýchto případech se soudní praxe staví zcela na stranu toho, do jehož práv je zasahováno a konstatuje absolutní neúčinnost důkazu.

Problematické při psaní této práce se ukázala stávající platná právní úprava, která ve vztahu k nepřípustnosti důkazů v trestním řízení je neúplná. Absence základního pravidla v trestním řádu, podle kterého by soudy mohly postupovat v případech, kdy dojde na posuzování zákonnosti důkazu, se při tvorbě této diplomové práci ukázala jako zásadní. Jediným ustanovením, kdy se zákon vyslovuje k neúčinnosti důkazů je § 89 odst. 3 tr. řádu, které ovšem nelze analogicky vztáhnout na další odlišné případy. Bylo tedy možné vycházet pouze toliko z rozhodovací praxe soudů, které se již zabývaly jednotlivými námitkami nezákonnosti a nepřípustnosti důkazních prostředku v konkrétních případech. Částečným řešením by mohla být tedy novelizace trestního řádu a zavedení nového pravidla, o což jsem se pokusil v úplném závěru práce.

Ze zkoumání rozhodovací praxe českých soudů lze vyčíst, částečné prolamování některých procesních podmínek stanovených zákonem. ÚS soud k tomuto judikoval, že je vždy nutné poměřovat míru závažnosti dané vady, která má dopad do práv obžalovaného v porovnání s ostatními právy. Zde přichází na řadu tzv. **test proporcionality**, ve kterém se poměřuje a rozhoduje vhodnost a potřebnost případné kolize práv a zásad, která nastane vždy v případě procesní vady. Na jedné straně tedy často vystupují na straně obviněného (obžalovaného) zásady na spravedlivý proces, zákonnost a další práva obviněného a na druhé straně stojí požadavky materiální pravdy, veřejného zájmu na odhalování trestné činnosti. Autor v částečné shodě se soudní praxí dospívá k názoru, že je vždy nezbytné konkrétní střet posuzovat zcela individuálně a na základě jednotlivých specifik každého případu a nelze tedy zavést obecné pravidlo jak postupovat. V případě kdy bychom se o to pokusili (viz pokus německých soudů), nelze očekávat, že takovéto pravidlo bude úplné a nebude muset být postupem času modifikováno výjimkami apod.

Ze zkoumání jednotlivých důkazních prostředků a ustálené soudní praxe, pro účely sepsání diplomové práce, si lze tedy představit, že pachatelé trestné činnosti částečně spoléhají na procesní vady při zajišťování a provádění důkazu OČTŘ. Tyto vady jsou v řízení častými

důvody pro podání opravných prostředků a soudy vyšších instanci z těchto důvodů často konstatují neplatnost rozhodnutí, které jsou postaveny právě na vadně provedených důkazech. V případech závažné trestné činnosti, kdy je míra zájmu společnosti na odhalení pachatele vysoká, by mělo být možné, aby právě takovýto postoj pachatelů bylo možné narušit, právě oním částečným prolomením procesních podmínek, při jejichž nesplnění dochází k nepoužitelnosti takového důkazu pro trestní řízení a tudíž v některých případech ani k následovnému odsuzujícímu rozsudku ve věci.

Cílem práce tedy nebylo, poskytnout zcela úplný přehled o aplikaci doktríny plodů z otráveného stromu v českém trestím řízení ve vztahu k vyčerpávajícímu výčtu procesních vad důkazů, možností jejich nápravy, případně možností OČTŘ jak takovéto své chyby napravit. Cílem, ale bylo poskytnout ucelený pohled na konkrétní případy vad, které byly vybrány z důvodu jejich četnosti a závažnosti případně, jako modelové příklady konkrétních situací, a jejich možných následků napříč důkazními prostředky uvedenými v trestním řádu, ve světle rozhodovací praxe soudů ČR ve vztahu k doktríně plodů z otráveného stromu.

Seznam použité literatury:

Knižní publikace:

1) FRYŠTÁK, Marek. *Dokazování v přípravném řízení*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 392 s. ISBN 978-80-210-7687-7.

2) NETT, Alexander. *Plody z otráveného stromu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 115 s. ISBN 80-210-1524-1

3) MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel. *Kurs trestního práva: trestní právo procesní*. 3. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 536 ISBN 9788071795728

4) CHMELÍK J. a kol. *Rukověť trestního práva hmotného a procesního.* Praha: Linde a.s., 2007, 246 s. ISBN 978-80-7201-662-4

5) CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Vybrané teoretické problémy československého socialistického trestní řízení.* Praha: Academia, 1984, s. 164

6) NOVOTNÝ, František a kol. *Trestní právo* procesní, 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 294 s. ISBN 80-86898-74-1

7) ŽILA JOSEF. *Zásada vyhledávací v trestním řízení.* Praha: Academia, 1983, str. 112

8) FRYŠTÁK, Marek a kol. *Trestní právo procesní*, 3. akt. vyd. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, 275 s. ISBN 978-80-7418-160-3

9) ŠÁMAL, M. a kol. *Trestní řád Komentář.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-043-0

10) MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 233

11) FRYŠTÁK, Marek, POLIŠENSKÁ, Petra. *Dokazování v přípravném řízení: nejvýznamnější judikatura k vybraným tématickým okruhům.* 1 vyd. Praha: Leges, 2014, s. 120 ISBN 978-80-87576-85-4

12) FRYŠTÁK, Marek, PROUZA, Daniel, VANĚČEK, Petr, ZAJÍČKOVÁ, Eva *Trestní právo hmotné a procesní.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007, 420s. ISBN 978-80-86708-51-5

13) ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní.* 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, 1009 s. 978-80-7400-496-

14) JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 4. přeprac. vyd. Praha: Leges, 2012, s. 1224, ISBN 978-80-87576-69-4

15) MUSIL, Jan, KONRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika.* Praha: C. H. Beck, 2001, s. 512, ISBN 80-7179-362-0

16) *Sborník prací z trestního práva,* Praha: Univerzita Karlova, 1963, s. 157

17) KEANE, Adrian, MCKEOWN, Paul: *The Modern Law of Evidence.* Oxford:CPI Group, 2012, s. 689, ISBN 978-0-19-969832-5

18) RŮŽEK, Antonín. *Obžalovací zásada v československém socialistickém trestním řízení.* Praha: Academia, 1964, s. 220

Právní předpisy:

1) Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České Republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *CODEXIS ACADEMIA* [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

2) Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

3) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

4) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

5) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

6) Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

7) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České Republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

8) Vyhlášky č. 37/1967 Sb. ze dne 17. dubna 1967 k provedení zákona o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

9) Zákon č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 5. 2015].

10) Dodatky k Ústavě USA z roku 1789 [online][cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.zboriljosef.cz/files/Listina%20prav%20USA.pdf

Judikatura:

1) Nález ÚS ČR ze dne. 28. 6. 2012, sp. zn. I. ÚS 3741/11. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 1. 2015].

2) Usnesení NS ČR ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. 8 Tdo 337/2013-27. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

3) Nález ÚS ČR ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 1677/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=86155&pos=1&cnt=1&typ=result

4) Nález ÚS ze dne 23. 6. 2006 sp. zn. II. ÚS 255/05. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=49297&pos=1&cnt=1&typ=result

5) „*Soud musí vést jednání tak, aby byl obžalovaný seznámen s jednotlivými důkazy předloženými obžalobou, tedy mu bylo umožněno jednotlivé důkazy ověřovat, komentovat a vyvracet*“ Nález ÚS ze dne 4. 11. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1526/08. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z:

http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=60528&pos=1&cnt=1&typ=result

6) Nález ÚS III. ÚS 376/01 ze dne 15. 11. 2011. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

7) Usnesení NS ČR ze dne 1. 9. 2005 sp. zn. 7 Tdo 851/2005. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

8) Nález ÚS ze dne 15. 11. 2011 sp. zn. III ÚS 376/01. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 20. 6. 2015].

9) Usnesení NS ČR ze dne 6. 11. 2013 sp. zn. 3 Tdo 1149/2013-25. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

10) Usnesení ÚS ČR ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. III. ÚS 1537/07-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

11) Rozhodnutí NS ČR ze dne 24. 3. 1970 sp. zn. 7 Tz 84/69. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

12) Nález ÚS ze dne 8. 3. 2005 sp. zn. I. ÚS 734/04. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

13) Usnesení NS ČR ze dne 12. 1. 2011 sp. zn. 7Tdo 1429/2010. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

14) Nález ÚS ČR ze dne 15. 3. 2012 sp. zn. III ÚS 1330/11-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

15) Rozhodnutí NS ČR ze dne 5. 2. 1986 sp. zn. 4 To 81/85. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

16) Nález ÚS ČR ze dne 15. 8. 2008 sp. zn. III. ÚS 1076/08-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

17) Rozsudek NS ČR ze dne 24. 4. 1997 sp. zn. 2 Tzn 19/97. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

18) Rozsudek NS ČR ze dne 28. 2. 1991 sp. zn. 1 Tz 4/91 srov. s Rozhodnutím NS ČR ze dne 28. 5. 1976 sp. zn 11 Tz 15/76. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

19) Rozhodnutí NS ČR ze dne 29. 3. 1983 sp. zn. 1 Tz 12/83. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

20) Nález ÚS ČR zde dne 11. 10. 2007 sp. zn. III. ÚS 528/06-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

21) Rozsudek NS ČR ze dne 20. 6. 1989 sp. zn. 5 TZ 8/89. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

22) Usnesení NS ČR ze dne 18. 6. 2009 sp. zn. 8 Tdo 695/2009. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

23) Nález ÚS ČR ze dne 22. 5. 1997 sp. zn. III. ÚS 287/96. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

24) Nález ÚS ČR ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. I. ÚS 2787/13-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

25) Usnesení NS ČR ze dne 29. 4. 2014 sp. zn. 11 Tdo 83/2014-37. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

26) Nález ÚS ČR ze dne 8. 6. 2010 sp. zn. PI. ÚS 3/09-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

27) Nález ÚS ČR ze dne 14. 9. 2005 sp. zn III. ÚS 183/03. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

28) Nález ÚS ČR ze dne 28. 11. 2013 sp. zn. I ÚS 2787/13-0. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

29) Nález ÚS ČR ze dne 22. 5. 1997 sp. zn. III ÚS 287/96. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

30) Nález ÚS ČR ze dne 7. 5. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 47/13. In: *NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky* [online]. AutoCont CZ, © 2006 [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z:

http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=83882&pos=1&cnt=2&typ=result

31) Nález ÚS ČR ze dne 27. 8. 2001 sp. zn. IV. ÚS 78/01. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015].

32) Nález ÚS ČR ze dne 3. 8. 2014 sp. zn. IV. ÚS 1556/07-1. In: CODEXIS ACADEMIA [právní informační systém]. ATLAS consulting [cit. 10. 6. 2015]

Časopisné články a internetové zdroje:

1) LOUBEK, Martin. *Neodkladné a neopakovatelné úkony související s ohledáním místa* činu [online]. Policista, 2008 [vid. 22. 9. 2008]. Dostupné z: http://www.policista.cz/clanky/reportaz/neodkladne-a-neopakovatelne-ukony-souvisejici-s-ohledanim-mista-cinu-353/

2) United States v. Leon. *Legal Information Institute* [online]. Cornell University Law School [cit. 20. 6. 2015]. Dostupné z: https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/468/897

3) *Obecné soudy v Německu* [online] e-justice.cz, akt. 26. 11. 2012 [cit. 1. 6. 2015]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ordinary_courts-18-de-cs.do?member=1

4) *Ochrana dětí* [online] Nejvyšší státní zastupitelství [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-deti

5) MUSIL, J. *Hodnocení znaleckého posudku.* [online] Ministerstvo vnitra ČR[cit. 1. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx

6) VANTUCH, P. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek?* [online] Česká advokacie, publikováno 27. 7. 2012 [10. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/muze-byt-znalec-ktery-vypracoval-posudek-pro-stranu-obhajoby-vyslechnut-soudem-jako-svedek

7) MAULWURF, A. *Přípustnost audionahrávky jako důkazu v pracovně-právním sporu* [online] epravo.cz, 2015 [cit. 11. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/pripustnost-audionahravky-jako-dukazu-v-pracovne-pravnim-sporu-97315.html

8) Stadia trestního řízení [online] Nejvyšší státní zastupitelství ČR [cit 20. 6. 2015]. Dostupné Z: http://www.nsz.cz/index.php/cs/prubeh-rizeni-v-trestnich-a-netrestnich-vecech/stadia-trestniho-izeni

9) HAVLÍČEK, K., *Příkaz k domovní prohlídce* [online], Právní prostor, 2014, [cit. 15. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.pravniprostor.cz/judikatura/ustavni-pravo/prikaz-k-domovni-prohlidce

Zadání diplomové práce